

Universul Literar

Anul XLVI Nr. 23

1 Iunie 1930

5 Lei

NICOLAE ŢINC

C t i t o r i i

NICOLAE ȚINC

de VICTOR BILCIURESCU

O figură din trecuta generație de scriitori ce s'au distins printr'o limbă curată și exprimată după regulile scrisului românesc, este și aceea a lui Nicolae Ținc (*moș Ținc*, cum îi ziceam o seamă de prieteni) publicistul și ziaristul de mare merit, care mai bine de jumătate de veac a stat cu drag și cu vrednicie în slujba condeiului, fiindcă e drept să i se recunoască, cel puțin acum când nu mai este, că dacă n'a stat în publicistica română în constelația excepțională din vremea lui, a fost totuși un scriitor gustat și un fanatic înamorat de arta lui, cum i-au recunoscut-o toți contemporanii de acelaș meșteșug.

Din creațiile proprii — fiind că el a și tradus mult — în domeniul teatrului, al nuvelei, al studiilor biografice sau al poeziei, câmpul în care s'a produs opera lui, puține au fost adunate în volum; cele mai multe au rămas neculese de prin diferitele periodice literare la cari a colaborat: *Universul literar*, *Literatorul* lui Macedonski, *Revista literară* a lui Th. M. Stoicescu, *Revista Nouă* a lui Hașdeu și altele apărute mai în urmă.

Indemânatec traducător din italiana și franceza pe cari le mânuia tot atât de curent ca și propria-i limbă, el a dat la iveală în decurs de jumătate veac multe traduceri bune din literatura teatrală, ziaristică, romantică, nuvelistică, poetică. Cine nu știe că acum 40 de ani nici un artist nu venea la rampă ca să debiteze un monolog, fără să nu fi fost ispitit să declame și din cele traduse de el după Eugène Manuel, Grenet Dancourt, sau atâția alții?

La *Universul* unde a colaborat neînterupt și sărguincios mai bine de 20 de ani, nu știu să fi lipsit o singură zi și colegii lui și-aduc aminte că venea la gazetă cel dintâi, iar la plecare zăbovea printre cei din urmă. Pare că-l văd în ultima vreme aplecat la masa lui de lucru dela gazetă, tăcut, confundat în adâncirea subiectului ce-l preocupa sau absorbit până la uitare de sine ca să găsească un termen românesc potrivit, mulțumit când l'a găsit, sau pregătind pentru cules pagină după pagină, după un roman proaspăt apărut, ori căuțând o formă mai expresivă pentru cutare vers.

În vremea din urmă, răzbit de povara anilor, moșul tot nu se îndura să renunțe de a mai veni la gazetă și cu aceeași trageră de inimă, se fufiunța zilnic la masa lui de lucru și zadarnic îl sfătuia directorul *Universului* să nu se mai ostenească

până la redacție că trimite gazeta după manuscris, el mulțumea politicos, fâgăduia, dar nu se putea ține de cuvânt; își făcuse o a doua natură din mânuirea condeiului, era hrana lui de toată ziua și atmosfera aceasta a redacției constituia pentru el tot farmecul existenței. Și așa s'a făcut că pe moș Ținc somnul cel de veci l'a aflat, dacă nu cu condeiul în mână, dar de sigur cu gândul la vre-un vers sculptural, sau la cine știe ce frază frumos cizelată, fiind că el ca și Flaubert căuta în proză ca și în vers forma cea mai muzicală.

Pe cât era moșul de pacinic, de tihnit și de domol la fire și la vorbă de obicei, pe atât se revolta și nu-și mai putea stăpâni mânia când auzea denaturându-i-se sau pocindu-i-se limba. Să fii poftit să-i debitezi moșului Franțuzisme, slavisme, sau turcisme, ori să-i scrii *senz* în loc de *sens*, *senzațional* în loc de *sensațional*, ori *sezi-zat* în loc de *sesizat* sau echivalentul corespunzător românesc, dacă vrei să-i cunoști o clipă toată îndreptățita (avea și dreptate) revoltă.

— Nu știu zău — spunea necăjit moșul — la ce scoli ați învățat păsăreasca pe care o scriți și vorbiți! Profesorii de română pe cari i-am avut noi, de m'ar fi auzit vorbind așa, sau m'ar fi văzut scriind ca d-ta, mi-ar fi dat peste gură sau peste mână.

Și moș Ținc se făcea foc dacă în locul prescurtatului românesc *Nr.* întrebuițai prescurtatul franțuzesc *No.*; dacă în loc de *voce* apelai la *glas*, ori te slujai de slavonisme ca: *plecuciune*, *miluială*, de turcisme: *dara*, *calabalâc*, *caldarâm*.

Acei ce-l acuză pe Ținc că nu s'a putut dezbăra de forma veche în factura versului lui, sunt datori să țină seamă de vremea când a început el să scrie și de influența de atunci căreia nu i se putea sustrage. În schimb, trebuie să-i recunoaștem respectul pe care-l întâlnim în tot versul lui pentru regulile artei poetice și partea de interes literar pe care-l prezintă fondul întregii lui opere. Și în aceasta constă esențialul.

Firește, ca și artistul, poetul are nevoie de inspirație, cel puțin de bună dispoziție atunci când crează și, de sigur, cu cât buna dispoziție va fi mai pronunțată, cu atât și creația va corespunde acestei stări sufletești. Nu numai la marii poeții e nevoie de acest element de inspirație, ci chiar la scriitori sau artiști mai modești;

fără acest element, opera este lipsită de viață și nu poate rămâne, chiar atunci când ea e proveniența unui nume cu reputație câștigată.

La Nicolae Ținc influența bunei dispoziții e izbitor de evidentă: are versuri inspirate cari ating înălțimi nebănuite și are altele cari mai ales ca fond apar pe pragul căderii în banalitate. Probabil, opera desăvârșită pe indelete, fără termen de mai năitate fixat, lăsată adică la propria voință de desăvârșire a autorului, este aceea care atinge înălțimile de care vorbim; cealaltă, aceea care nu-și lasă libertatea de a o gândi și de a o cizela, ei își pretinde termen fix, este aceea care riscă banalitatea.

Stăpânit de această incertă stare de spirit, de această fatalitate, Ținc care, se știe, nu putea renunța nici la publicistica nici la ziaristică, mai mult din vocație decât de nevoie, a fost constrâns de acest imperios comandament să aibă în opera lui și parte bună și parte slabă. Și atunci, noi putem afirma cu precizie că „Rochița” lui Eugène Manuel este una din cele mai inspirate traduceri ale lui, că adică a fost creată în ceasuri de bună dispoziție, că „Viața” a aceluiș autor se bucură de aceeaș bună dispoziție în traducerea poetului Ținc și că asemenea felurite accidente însumează o bună parte din opera lui. Rețineți de pildă traducerea lui „5 Maiu” a lui Manzoni pe care Ținc a izbutit s'o sculpteze așa ca pe locurea să întrecă chiar originalul, ca și de pildă ideea aceasta:

„Veni să se arate
Și numele își spuse.
Și'ndată două veacuri
Se'ntoarseră supuse
Spre EL, ca spre destinul
Pe care-l așteptase...
Tăcere le impuse
Și-arbitru între ele
Măreș se așează...”

Că a avut și inspirații nerecușite și traduceri slabe, cine contestă? El însuși, dese împrejurări, se arăta nemulțumit de cutare poezie sau nuvelă apărută și se runca însușul pe spinarea grabei și s'a pretins, invocând, cum firese era, posibilitatea în asemenea condițiuni de crea o operă cu pretenție de a rămâne n'avea dreptate?

Am spus că Nicolae Ținc era un in-

stit de arta lui. Seria pentru plăcerea de a crea, de a crea ceva frumos, care să placă și cititorului și să-l mulțumească pe el. Dar întrebarea este: câte răgăni a avut el în viață cari să-i permită lui de a crea pe 'ndelete? fără alte preocupări decât această creație?... În lupta creia încordată, purtată zilnic, spre a-și crea un loc cât mai de cinste în publicistica vremii tale, este din cale afară greu, aproape imposibil, să-și afli tihna prințioasă, te îngrămădesc micile mizerii inerente traiului zilnic și nu te pot lăsa să te ocupi al preocupărilor tale intelectuale. Iată, după umila mea părere, cauza principală a scăderilor ce se întâlnesc în opera lui Nicolae Ține. Nu trebuie însă în judecata noastră să pierdem din vedere cealaltă parte a acestei opere, cea care îl apăsă pe Ține printre poezii noastre cu evidente însușiri și chiar printre prozatorii cari au avut merite netăgăduite și în această direcție, în ce privește mai cu seamă limba.

Sub aceste două aspecte trebuie privit și considerat Nicolae Ține.

Este iarăși drept că în opera lui traducerea covârșește creația proprie, însă pentru judecătorul drept împotă să vadă că traducerea e bună și atunci, se știe, ea poate sta cu cinste alturi de creație, în câte odată să fie chiar preferită. În privința aceasta, traducerea lui Ține se bucură de cea mai bună primire; de multe ori se citește cu un mai viu interes decât ceia ce a produs singur sau în colaborare.

În rezumat, în literatura română Ține figurează cu o modestă contribuție, fără prea mare pretenție, dar printre traducătorii de frunte.

VICTOR BILCIURESCU

adevarate

Autoritar, Macedonski n'admitea multă aplică și mai cu seamă nu îngăduia să abia alicineva ullimul cuvânt.

În redacția *Literatorului* mare gălceavă pentru „amărunt” care după Macedonski trebuia scris așa, iar după Th. M. Stoescu „amărunt”.

Ține, prieten nedespărțit cu Stoescu, împărtășește părerea acestuia:

— Are dreptate Stoescu—îi zice Ține lui Macedonski — marele nostru Odobescu pronunță și scrie „amărunt”. Macedonski sare:

— „Marele!”... Parcă marele nu se poate înșela și el?...

— Mai de grabă noi decât el! ripostează prompt Ține.

În redacția *Universului*, băieții îl mai necăjiau câte odată pe moșul lor drag.

— Cum se zice moșule: *prinț* sau *prințipe*?

— *Prinț* răspundea moș Ține.

— Atunci, după d-ta, ar trebui să se zică *prințiar* și nu *prințiar*.

— *Prințiar*, firește, răspundea apăsător moșul și băieții făceau haz de aversiunea lui contra streinismelor.

Odată Delavrancea a fost brutal cu Ține, care pe vremea aceea era departe de a fi moș.

Ține citea la *Revista Nouă* o năvelă pronunțată realistă.

Sfârșind de citit, după obiceiul adoptat de cercul literar al revistei, năvela e pusă în discuție și majoritatea se pronunță pentru admitere.

Delavrancea, nervos, face opinie separată:

— Năvela e prea realistă, ba chiar pornografică. Sunt de părere să nu se publice. Ține protestează:

— După d. Delavrancea, o să ajungeți să-l respingeți și pe Zola care este mult mai indecent.

Delavrancea i-o taie scurt:

— Ascultă, d-le Ține, lui Zola îi e permis să scrie astfel fiindcă e Zola; d-tale, fiindcă ești numai Ține, nu ți-e permis.

În tinerețe, moșul fusese un ștrengar galant. Când avea chef de povestit, înșira bucuros din aventurile lui de odinioară.

O văduvă timpurie — povestea el — inteligentă și frumoasă, care se complăcea în societatea scriitorilor, dă la o renume serală o deosebită atenție poetului Ține, atenție de care mai beneficia și alt tânăr poet. Nici unul nici celalt, însă, nu știa cine este preferitul.

Sarea aceasta dăinuind, Ține vrând s'o lămurească, imaginează un rămășag: dacă câștigă el, poezii, frumoasa văduvă se obligă să le ofere zece prânzuri, iar dacă câștigă ea, el să renunțe să-i mai calce pragul casei zece zile.

Ține se lasă să piardă rămășagul și amândoi își iau rămas bun dela frumoasa gazdă pentru zece zile.

A doua zi însă, văduva se pomenește cu Ține și la mirarea ei că și-a căleat legământul, el răspunde curtenitor:

— Am pierdut rămășagul, dar am câștigat favoarea de a îndepărta fie și pentru zece zile din preajma d-tale pe colegul meu și pentru mine faptul acesta e un mare câștig.

Și moșul șiret, nu preciza dacă argumentul a plăcut văduvei.

V. B.

NOTE BIOGRAFICE

N. Ține s'a născut la 17 Septembrie 1846. După spusa a lor lui, Ține a fost bucurăstean, înrudit — după cum singur spunea — cu familia regretatului actor Grigore Manolescu.

Dela unul din aceștia, ginerele său, d. dr. Cugler, deținem că Ține s'a născut la data de mai sus.

Mai știm că studiile lui s'au mărginit la cele ale liceului și s'au oprit la bacalau-

reat, după care a ocupat un loc la Curtea de Conturi, de unde a ieșit pensionar ca referendar.

Pe când urma liceul, a fost un apreciat elev al lui Mocanu, foarte aplicat la gimnastică, din care cauză s'a bucurat de constituția robustă care l-a dus la cei aproape 81 de ani, pe care i-a trăit. Trecea în vremea lui drept un hercule și cu toată firea lui blândă, era prudent să nu te iei cu el la harță.

A scris și a publicat de tânăr și în orele libere pe cari i le lăsa ocupațiunea zilnică dela Curtea de Conturi, înamorat de scrisul lui, publica prin mai toate revistele și publicațiunile ce apăreau pe atunci.

La *Universul* unde contribuția i-a fost mai mult publicistică decât ziaristică, moș Ține și-a afirmat, vreme de mai bine de 20 de ani, prețioasa colaborare cu tragerea de inimă a scriitorului de probată voce.

Exceptional talent, e drept, n'a fost și el însuși nu avea această pretenție, dar a fost un condeiu fecund și un înamorat de arta lui pe care o îndumnezeia. Fără îndoială, pe urma lui a rămas o limbă curat românească și o literatură corectă ca formă și originală în fond.

Dar, fost-a el mai îndemânatec mânător de vers decât de proză, așa cum a fost de obicei apreciat? Cei mai mulți din cei ce l-au citit pretind că da, și noi credem că au dreptate, fiindcă, fie creație, fie traducere, versul lui are mult nerv.

Afară de traduceri, în literatura teatrală are și lucrări originale, cele mai multe în colaborare. Unul dintre scriitorii ce i-ar putea desăvârși mai bine și mai cinstit portretul este bunul lui prieten Rădulescu Niger, cu care îndelung a lucrat.

A scris pentru teatru:

Mihnea cel rău și Doamna Kiajua în colaborare cu R. Niger, lucrare premiată, cu subiecte din năvelele lui Odobescu.

Localizări din Edouard Pailleron „*În timpul balului*”; după Albin Valabregue „*Bacalauratul*”; după Jean Richepin „*Flibustierul*”; după Pierre Corneille „*Mincinosul*”.

Are un volum de „*Monoloage*” după autorii francezi: Alfred de Musset, Emil Augier, Porto-Riche, Bilhaud—Un volum: „*Poeme pentru copii*”.

A colaborat la revistele lui Hașdău „*Columna lui Traian*” și „*Revista Nouă*” — La „*Literatorul*” lui Macedonski, unde a apărut și piesa patriotică „*Răpirea Bucovinei*” scrisă împreună cu V. A. Ureche și T. Müller.

A scris la „*Revista Literară*” a lui T. Stoescu și la „*Revista Idealistă*” a lui Holban.

A tradus o parte din „*Jerusalimul Liberat*” de Tasso și a murit cu regretul de a nu-l fi putut termina.

În lumea scriitorilor și a gazetarilor în care Ține netăgăduit a fost o figură, el a lăsat o amintire frumoasă și un nume prețios.

A murit la 29 August 1927.

V. B.

P O E Z I E

MIRCEA DEM. RĂDULESCU

OSTAȘUL FĂRĂ NUME¹⁾

Din ce cătun, din care sat
Pierdut prin munți sau pe câmpie
Te-ai deslipit și ai plecat
Când clopotele au sunat
Vestindu-ți marea datorie?..

Pământul și pe toți ai tăi
Rămași pe lanuri secerate
Tu i-ai lăsat acolo 'n văi...
Cădea amurgul peste clăi
Și stoguri proaspăt înălțate...

Șivoi de lacrimi biata mamă
A plâns pe fața ei bătrână;
Și năbușită de năframă,
Cu ochi de-azur și plini de teamă
Plângea o fată la fântână...

Dar tu te-ai smuls din vechiul prag
Al petrei ce te legănase,
De-alungul zilelor frumoase,
De-alungul anilor șirag, —
Te-ai smuls și ai plecat sub steag!

Porunci de veacuri te chemau
Să sfarmi hotarul unde frații
Martirii și crucificații
Mântuitor te așteptau...
Și te-am văzut trecând Carpații.

Sdrobiți, sub cerul cenușiu,
Mulți au căzut, ostași ca tine...
Dar tu ai răsărit la Jiu
Cu suflet dârz, cu ochiul viu,
În fața hoardelor streine...

Sub vifore de foc și fier
În toiul luptelor grozave,
Printre răniți cu fețe grave,
Cu pumnul profilat pe cer,
Te-am reoăzut la Dragoslave:

La Olt, la Porumbac pe deal,
Frai același ori-și-unde,

Mănat de-același ideal,
Urcând pe creste la Predeal
Însângerat de răni profunde...

Dar rănilile nu te-au răpus!...
Ca sfântul cel bătut în cuie
Ți-ai înălțat privirea sus,
Încrămenit ca o statuie
Ori-unde viforul te-a dus...

Căci răsăreai reînviat
Luptând de-avalma cu recrușii,
Ori-unde luptele sau dat;
Cu pieptul numai te-ai luptat
Pe culme sus la Talba-Bufii...

Dela Teleajen la Buzău
Pe fiecare-vârf de munte,
În toiul bătăliei crunte
Vedeam prin vifor chipul tău
Cu sângerări de spinii pe frunte!

Senin, sub șuier de obuz,
Ai izbutit cu-a ta bravură
Să nfrânghi talazul greu de ură
Și-ai stat, pe creste, la Oituz,
Cu piept cioplit în piatră dură!

Mărăștii te-a văzut ne nfrânt,
Sub focul tunurilor grele,
Cu șoimi de aur pe drapele,
În inimă cu șoimi de-avânt
Și cu avânturi până 'n stele...

Ca făt-frumosul din povești
Te-ai încordat sub cer de vară
Cu forțe supra-pământuști,
Și-ai secerat la Mărășești
Dușmanul ce intrase 'n țară!

Și n'a fost brazdă de pământ
Să nu primească 'n fiorată
Rubinul sângelui tău sfânt

Prinosul marelui avânt
Aprins din jertfa ta bogată...

Te văd prin foc, prin fum, prin ceai...
Cum din tranșee răsăreai,
Cu-aceiași ochi, cu-aceiași față,
Cu-aceiași flacăra de viață,
Cu-aceiași vis, cu-aceiași grai...

Văltori de forțe nevăzute,
În pieptul tău se frământau,
Și'n cruntul vifor pe redute
Băteau în tine mii și sute
De mii de vieți, ce se jertfeau!

Ce nume ai avut, nu știu
Și nimeni nu'l va ști vre-odată...
Nici slovă nu a fost săpată
Pe gloriosul tău sicriu
Pierdut sub brazda 'nsângerată.

Slăvit, prin Ordinul de zi,
Nu te-am văzut trecut anume,
Tu ești soldatul fără nume
Ce 'n peci de veci se va numi
Ostașul cel mai sfânt din lume.

Ostaș! Soldat necunoscut
Ce nume-ar fi să te slăbească?...
Tu te-ai luptat și ai căzut
Acolo unde te-ai născut,
Pe sfânta brazdă pămîntească.

Și dacă tot ce-a fost pământ
Revine vieții pieritoare...
Tu dormi sub marele-ți mormânt
Cu tot ce-a fost frumos și sfânt
Cu moartea ta nemuritoare.

Tu dormi trudit de-atâta drum,
De-atâta luptă sbuciumată,
Dar viața ta sacrificată
E flacăra care de-acum
Nu se va stingea niciodată!

1) Cu ocazia recentei sărbătorii

INSERARE

Au cărunțit acinții la irugă
Împovărați sub colbul de lumină
De la un schiț bat clopote de rugă
Și 'ntreg văzduhul fruntea și-o înclină.

O cumpănă ndoită de spinare
A 'ncrămenit pioasă 'n largul zării
Iar peste cîmpuri stele căzătoare
Au lacrimat din pleopele 'nserării

Un huhurez a filfâit departe...
S'au aplecat prin somnul greu salcîmii
Și peste praful drumurilor moarte,
Au sărutat încrămențirea lumii.

I. ST. MOLEA

NOCTURNĂ

Prin uliți noaptea s'a lăsat firavă,
Adoarme sub omăt bătrânul sat.
Pe firmament apare Luna gravă,
Iar vântul suflă rece și-apăsât.

O liniște tăioasă, liniștită,
Pătrunzătoare: plină de mistere.
Pătrunde tainică și mohorâtă,
Adânci, impenetrabile unghere.

De sgomote pădurea e pustie,
Molifții — sub omăt — de vârfuri s'au adus.
Pământul doarme, dus, a vecinicie,
Iar Luna râde scarbădă de sus.

I. D. RADUCANU

A D A M Ș I E V A

(continuare)

de I. C. VISSARION

III

INCURAJAREA

Toată noaptea, Adam și Eva, tremurată de frig, în vârful piscului pietros al muntelui, pe care se opriseră, când fulgerul nu-i mai urărise.

În jurul lor nici o floare, nici un fir de iarbă și nici un arbore, ci numai vântul rece și înfiorător, iar d'asupra cerul vădit cu stele albicioase și fără nici o căldură.

— Adame, Adame, tovarășul meu de drum și de chin, ce mai fu și asta?...

— Urmarea firească a dorinței noastre de a fi și proști, Evo...

— Ah! — zise Eva, apăsându-și pumnii în orbitele ochilor — și acum n'auz nici glasurile îngerilor, și nici glasul celui care te-a nșelat... Tu, mai auzi ceva?

— Naud nimic, Evo.

— Ce piatră rece!... Geaba bate inima mea d'asupra ei, geaba o'nbrățișez, că mă încălzește!... Mai de grabă îmi răcește ea inima, de cât inima mea s'o'nălzească pe ea... Ți-este frig?

— Tremur mereu!

— Și ce e mai grozav, Adame, este că tu mai aud nici un glas... Iată urechile estupate, iată o adăncire și mai mare în prostie, o rupere de Cer și de Dumnezeu și mai mare!... Și căderea are trepte!...

— Am greșit, am greșit grozav și cădem mereu!

— Eu însăși și mai mult ca tine, căci simțetele și fulgerile ce însemnau mânia lui Dumnezeu, eu am mințit, pusă la cale de șarpe, că eu le făceam...

— A fost un șarpe cel ce ți-a vorbit, nici tu?

— Un jumătate om și jumătate șarpe... Mi ardeau ochii și-i era rece coada... Isvorăse par'că dintr'o peșteră... dintr'un întuneric... Părea un prinț al întunericului, nenorocit și el, dar plin de măreție în toată căderea lui!... Am simțit milă de cercănele vinete ce-i ocoleau umerii o brațurilor și dedesubtul sprâncenelor și am simțit dragoste de flăcările din ochii lui plini de poftă și de patimă... Numai cu ochii lui m'a înșelat.

— Iar tu, ce să-i faci placul, mă'nșelăși pe mine!

— Mi-a fost milă de el și mi-a plăcut măreția lui în cădere... căci și el trebuia să fi cerut să cunoască prostia.

— Crezi tu asta?

— Atunci ce-a căutat aici jos și de ce'nbrăcat așa formă grozavă?

— Tovarășul nostru de cădere!... Cine o fi fost odată și cine o fi acum?... Cum i-o fi numele?

— Cine știe?

Soarele se ivi roșu în răsărit și Adam privindu-l zise:

— El a rămas tot sus și tot bun. Haide să vedem, căci numai pot de foame... Vom găsi poame la poalele muntelui.

— Da, Adame și mie mi-este tare foame. Se sculară de jos și începură să scoabe muntele sterp. Până ajunseră în vale, soarele ajunsese și el la ziua jumătate. Dar valea era și ea stearpă. Puțină

iarbă rară, răsărită printre sfărâmurile pietrelor. Pe scobul dintre văi, părea c'o fi curs cândva apă, dar acum nu se vedea nici un strop, ci numai pietre colțuroase, roșii și vinete. Se uitară în toate părțile să vadă ceva arbori și nu văzură nimic.

— Adame, ce mâncăm noi?

— Nu știu, Evo... Pietrele astea sunt așa de tari și n'au nici un gust!

Merseră tot spre soare, pe scobul văilor, dar veni seara și soarele apuse, întunericul se lasă și ei trebuiră să se oprească la adăpostul unei stânci și iar să se ghimuiască unul lângă altul, să rabde de foame și să tremure de frig.

Noaptea li-se păru grozav de lungă, din pricina că de foame abia ațipiseră în răstimpuri. Totuși frigul de pe vale nu fu așa de mare ca cel de pe piscul muntelui. Cum simțiră că se va face ziua, iar porniră pe adăncimea văilor. Soarele îi văzu pe drumul de pietre colțuroase, mergând încet și ținându-se unul de altul.

Spre seară zăriră un arbore.

Se duseră până sub poala lui și începură să mănânce frunze, căci arborile n'avea nici un fel de rod.

— Ți pare țic c'are vr'un gust, Adame?

— Îmi încrețește doar gura...

— La fel și mie.

Totuși ei mâncară foarte multă frunză.

Noaptea îi prinse și ei se culcară la tulpina arborelui.

— Vina ta, după cum tu singură ai spus, este mai mare ca a mea, zise Adam.

— Da, că eu am și mințit, adică am spus ceciace nu era adevărat.

— Și din pricina vinii tale sufer și eu atât... Pentru ce să sufer și eu cu tine?

— Crezi că suferind singur ți-ar fi mai bine?

— Nu știu.

— Desparte-te de crezi că ți-o fi mai bine... La urma urmelor, capătul durerii și al prostiei îl știm: pietre fără glas, humă fără formă, cenușă fără gând... moartea, încetarea de a mai fi!

Adam se sculă de lângă Eva și porni mai departe. Pe la jumătatea nopții se întoarse însă îndărăt. Eva, care nu putuse nici ea dormi de durerea stomacului, de foame și de frig, îl simțise de departe și tăcea.

Adam se opri în picioare lângă ea.

— Evo, dormi tu?

Eva nu-i răspunse.

— Sărmana, o fi și isprăvit chinul. Se aplecă și-și puse dosul palmei pe obrazul ei, și-l simți cald.

— Evo... tot mai caldă e o inimă decât o piatră. Mă culc și eu lângă tine. Nu pot să mai duc traiul fără tine!...

Evi i-se făcu și de el o mare milă. Iși deschise brațele și-i spuse:

— Culcă-te aici, că și mie mi-e frig... Din doi la un loc, par'că s'ațâtă și foc.

Adam se culcă având așternut un braț al ei și învelși collalt braț.

După puțin timp spuse:

— Mi-e mai cald.

— Și mie! îi răspunse ea.

Cine știe, poate spre ziua, îi fură somnul. Se deșteptară dimineața cu soarele răsărit.

— Acuși încotro o mai luăm, Adame?

— Tot înainte spre soare, Evo. Porniră iarăși.

Pietrele colțuroase le tocise pielea de pe tălpile picioarelor și pete de sânge rămăneau în urma pașilor lor.

Merseră iar până la ziua jumătate, când Eva se opri în loc:

— Oprește-te Adame... picioarele îmi sunt zdrelite de pietre, mușchii înnuiați de osteneală, sufletul scurs de speranțe!...

Adam se opri lângă ea, și șezură amândoi jos, sub dogoarea focului din soare, ce par'că vrea să-i prăjescă.

— Unde ne-om fi aflând?

— Nu știu.

Adam își rezemă fruntea în palma stângă și vorbi ca pentru el:

— O iarbă verde și moale! O flori frumoase și pline de miros!... Voi nu-mi sfășiați picioarele, cum fac pietrele cu colțul lor. O pomi încărețiți cu poame gustoase și pline de sațiu!... Unde ați rămas voi?!... O nopți fără brumă; o soare fără flăcări, o cer senin, plin de binecuvântarea Domnului!... Salteaua mea de flori, palatul meu de frunziș verde, lei și urșii mei blânzi, pe a căror blană mă culcam și la ale căror răsufări mă încălzeam!... Unde sunt labele ursului cenușiu, să le pui iarăși căpătâi să dorm!... Unde e miera ce-o sorbiam din potirul florilor!... Unde e și apa cea multă și limpede, să-mi umple trupul cu răcoare și putere?! Unde ați rămas poamele mele dulci, grădina a desfătării, raze și gânduri ale Domnului?!

— Nu mai pot, Adame, nu mai pot!... Limba mi-e uscată și arsă de sete! Stomacul e sfârșit și sfășiat de foame!

— Ce să-ți fac, Evo?... Pământul e sterp și pietros, izvoarele lipsesc, piatra e colțuroasă, tare și fără nici un gust...

— Nu mai pot, nu mai pot!... Culcă-te lângă mine și... înfinge tu mâinele în gâtul meu și strânge, strânge, până n'oi mai mișca, căci eu sunt cea mai vinovată:

— Și eu ce să fac apoi?

— Cauți o prăpastie, închizi ochii și-ți dai drumul în ea. De ce să nu scurțăm mai de grabă chinul?

Adam îi apucă gâtul în palme, o întoarse cu fața în sus și-o privi, apăsând pe gât cu degetele cele mari.

— Tu Evo, femeie, pieirea mea și a ta! Tu cea lesne amăgită; tu slabă ființă, pieri și atinge limita căderii; ruperea de viață și de Dumnezeu!

— Strânge mai tare, mai tare, că uite, tot mai pot sufla!

Adam închise ochii, strânse o clipă, dar deschise ochii și cu ei descleștă și degetele.

— Tu singura mea mângâere pe drumul nenorocirii! Tu singurul meu tovarăș pe drumul colțuros al amarului! Tu singura formă frumoasă, căzută cu mine din lumea celor mai frumoase forme! Tu ochi dulci, singurii ce au mai rămas să mă privească cu dragoste, pe mine, urgisitul! Tu trup chinuit și cald, să te o-mor?! Nu, nu, nu!... Nu pot! Degetele mele nu pot să te strângă!

Iși ia mâinele de pe gâtul ei, o privește, lacrimile încep să-i curgă și el strigă:

— Soția mea, dragă!... Durerea și bucuria mea scumpă!... păcatul uciderii

facă-l cel ce-o fi păcătos, eu nu pot!... Din tot cerul, din toți îngerii lui, numai tu mi-ai mai rămas!...

Se aplecă și o sărută pe ochii ei plânși și aproape stinși de suferinți.

— Să ne amestecăm lacrimile până vom înduioșa pe cineva, ori de nu, până vom muri!...

— Adame, soțul meu drag!...

Se strânseră în brațe și Adam puse capul pe sâni ei.

— Să-mi fac pernă din sâni tăi, și învelisi din brațele tale!

— Și să murim așa! îi răspunse și Eva.

De sus soarele pare-și opărea cu apă fiartă. Aerul, încins, din pietrele cenușii și negre, se ridica tremurând în văzduh.

— Mor! șopti Eva.

— Da, în curând vom atinge linia răbdărilor, îi răspunse și Adam.

Din cotul unui deal se ivi un tânăr cu părul creț, cu două cornițe crescute ceva mai sus de urechi, cu ochii negri, în care parcă se aprinseră doi tăciuni roșii, cu fața suptă și prelungă, cu o coadă de șarpe ce-i slujea de picioare. Această ființă ciudată se opri la capul lor și-i prîvi lung. Apoi întinse aripile negre d'asupra lor și le făcu umbră.

— Sculați oameni! le zise el.

Adam se frecă la un ochi și tăcu.

— Sculați oameni! le zise el mai tare.

— Cine ești? zise Eva și deschise ochii.

— Tovarășul vostru de cădere.

— Adame, șarpele!

— Ce spui, Evo?

— Sculați oameni, sculați-vă la o viață nouă, trăiți prin voi înși-vă! V'am spus și nu v'am mințit: ruperea de Dumnezeu înseamnă viață aparte, înseamnă eu, tu, el, alții și aliele, dar nu Dumnezeu. V'am spus și vedeți singuri c'asa este: acusi sunteți voi, pe când atunci erați El!... El gândea în capul vostru, voința Lui luera în voi, simțirea Lui era pretutindeni! Vați rupt de El, cum m'am rupt și eu, și acum eu gândesc pentru mine, cum și voi gândiți pentru voi: eu voesc și luerez cum voesc: eu simt cu trupul meu și sunt ceva aparte de El, sunt al meu, numai al meu! Așa s'a petrecut cu voi și așa se va petrece. Acum sunteți voi numai ai voștri! Îi pare rău, că am sărit departe de El ca niște tândări dintr'un copac izbit de trăsnet!... dar acum tu poți să zici: Eu pentru tine. Eu pentru mine: Primele fructe coapte ale Lui noi suntem!... Acum trebuie să fim prin noi tot ceace eram prin El!

Sculați-vă dar voi oameni la o viață nouă pe care trebuie s'o trăiți prin gândul vostru, prin voința voastră, prin munca voastră!...

Adam se sculă în sus, uimit de aceste spuse, și privi înfipt pe acest ciudat povățuitor.

— Sculați-vă oameni, căci dacă v'a pierit puterea cuvântului care mișcă tot chaosul, v'a rămas puterea trupului, care poate mișcă tot pământul! Gândiți, voști, făptuiți și tăceți! Pământul e larg și de frumusețile ce le-a creiat pe el, și Lui îi va fi milă și nu le va distruge pe toate. El nu poate fi distrugătorul creațiilor sale, căci oricât de necăjit va fi, tot plin de milă trebuie să rămâne!... Deci sculați și porniți încă mai departe. Un codru se

întinde și un râu curge spre marea de apă.

Adam se sculă de jos și dădu mâna să se scoale și Eva.

— Nu pot, nu-au înțepenit picioarele! spuse ea.

— Ridie-o și în viață și în înțelepciune, Adame: e podoba pământului, e povara ta dulce și pretențioasă, frumoasă și amară, e soția ta cea plăpândă și dragă!

— Și dacă ne sculam, ce să facem? întrebă Eva.

— Să muncim, că asta înseamnă *fapta*; că numai *munca* este viața și puterea de ridicare la o potrivă cu El!... Să înfrunțați pe cel ce v'a lăsat mijloacele de a greși și slăbiciunea de a putea fi de alții ispitiți!...

Muncim munca gândită, adânc cumpenită, strânsă de serioasă și trăiți prin voi?

Din pietrele colțuroase făceți-vă foc de încălzit și seale de muncit pământul! To-piți pietrele, ardeți pământul, jucați-vă cu fulgerul și voi veți fi zicii pământului! Te vâncează leul, îndoiește craca, fă-are, pune săgeată și străpunge-l de departe! În voi oamenilor, sunt tândări din Dumnezeu!... Cuvaj și muncă, cuvaj și gând, gând și muncă și isbânda va fi a voastră!... Sunteți căzuți ca și mine! Să ne ridicăm la o viață trăită prin noi! Iar tu,

femeie, înfruntă-l și mai strașnic, căci dacă El v'a făcut pe voi, doi, tu fă milioane și umple pământul!

Apoi soarele le luă ochii, căci ciudatul om-șarpe se făcuse nevăzut.

— Întelegi tu cine a fost acesta? întreba Adam.

— Prietenul meu: șarpele.

Are dreptate... Nu pot să mă mai socotesc un gunoi al cerului, hotărît pe-rci ori păsărilor codrului!... Să mergem la muncă!... Diseară vom sfărâma pietre și vom căuta focul în ele! Măine vom face un adăpost și vom sili pământul să ne dea mâncare.

— Haide bărbate, eu te urmez, dar spri-jine mă.

— Așa-te de umerii mei și pășește înainte nevastă mea!... Nu trebuie să zică Dumnezeu că ne pierdem ca doi nemernici fără gând și fără voință. Întărește-te!... noi trebuie să trăim prin noi!...

Sprijinindu-se unul pe altul, Adam și Eva porniră mai departe și într'adevăr, la apusul soarelui se opriră în marginea unei păduri și lângă un râu cu apa limpede ca cristalul!...

I. C. VISSARION

— SFARȘIT —

POEME IN PROZĂ

INOPTARE RUSTICĂ

Inserare fulguită timid prin casă.

Vâlvătaia focului din vatră, joacă în umbre subrede prin unghiere, pe pereți, pe ușe. De pe prichieciul sobei stingher, ursuz, opațiul tremură o dără de lumină sfioasă, până la peretele din fund, până la crucea ferestrei opace.

Liniște sporită de înoptare.

Mară vânt răsleț colindă ea o prevestire stranie pe la fereste, la ușă, dupăie pe casă, apoi se cațără ea o pisică de streșini și gene ca un om istovit. Din livadă vini șgomote de crengi învălmășite, înfiorate, de neliniști!...

Omul a adormit lenevos pe laviță. Bărbos, cu părul în desordine, pare un prusac căzut în bătaie. Neîntrerupt, monoton, sforăie ca un cal năcătuș.

Lângă pat mâna trudită a aruncat desordonat bocancii, cascați ca două guri negre de lup.

Femeia rămasă pe un scăunăș la vatră plictisită, neliniștită, ascultă cu urechea atentă ceva. Un gând șiret i s'a încrustat stărnitor, hotărît, în priviri. În răstimpuri furisază priviri spioane, spre omul adormit. Cu fruntea receamță în mâni, cugetă ceva tainic, ceva care trebuie împlinit.

Un timp de tăcere grea, înăbușitoare, apasă ca o piatră în odaia mută.

Omul prin somn a făcut o mișcare înconștientă, nervoasă și greu ca un trunchiu s'a întors pe cealaltă parte. Femeia a găsit nemerit prilejul să-l scoale, printr'o scuturare domoală de umeri:

— Hai și ti-i culca pi pat loane.

Omul a căscat pleoapele ca niște păstăi uscate, apoi a făcut o mișcare de evadare din toropeala în care căzuse, căscând taciticos și îndeplinind cu semi-conștiență în demnul femeii. O vreme nu s'a mai auzit decât suflarea grăa, a omului furat de somn.

Femeia ș'a așezat o basma pe cap. A stat focului, bănuitoare ca o sentinelă și a ascultat atentă, cu palpitaji de inimă.

Incredințată că doarme, tiptil, pe vârful picioarelor s'a retras într'un colț și cu mâini tremurătoare a furișat ceva... un lățec subsioară.

Un moment de nehotărîre, frica minată de neîncredere, și ușa cu scâncet vag s'a închis cu precauția hoțului care fură. Pașii ei măsuțați s'au mai auzit un răstimp sfioși prin ogradă, apoi tainici s'au mistuit sub umbrarul nucului din grădina. Un șuer ușor ca de drumeț mulțumit a conținut pe uliță pustie.

O umbră mătăhăloasă de stafie a sursă pârlezul și repede ca urmărită de ceva a țintit sub nuc adulmecând urma femeii.

ALEX. ȘENDREA

H A P L E A

de N. DRAGHICESCU

În dimineața aceea călduță de toamnă târzie, mergând cu pași grăbiți către Banca, Dora era nerăbdătoare să cunoască pe noul tovarăș de birou, pe care prietena și colega ei mai mare îl înfățișase în nenumărate rânduri în cele mai strălucitoare culori. Se întâmpla ca micuța dactilografă să se întorcă din vacanța pe care și-o petrecuse la băi, între o mamă reumatică și un frate bolnavicios, în aceeași zi când Mihai, colegul cel nou, trebuia să-și înceapă lucrul. Impinsă de dorința de a-i spune, ca cea dintâi, bun venit, urcă în puțin scările, își aruncă pălăria și pardeșul în dulapul, pe care-l împărțea cu prietena sa, și îmbrăcând un halat cenușiu — prea lung pentru statura ei miștică, în cât din mănecele mohorâte abia-i mijecau rărufurile degetelor trandafirii — intră cu pas hotărât înăuntru.

Înaintea biroului Mihai, în picioare, cu ochii prizonii pe fereastră, avea înfățișarea unei păsări într-o colivie, care se uită cu jind printre gratii. Auzind usa izbîndu-se de perete, se întoarse și dintr-o amănătură de ochi înțelese că aceea care se ivise pe prag era fata răsfățată a biroului, pe care prietena comună a amănăturora i-o descriesese de atâtea ori înaintea. Dora veni drept la el și întinzându-i o mînășită moale și plină, îi zise simplu:

— Bună dimineața, domnule!

El îi strânse mîna, puțin încurcat, își spuse numele și se așeză apoi în fața micuței care se trîntise pe un scaun și se muncea să-și descue sertarul. Era încă de vreme. Mihai se silca să rupă tîcerea apăsătoare care se întindea peste birourile goale, printre dulapurile încuiate, în jurul lor, pretutindeni. Nu găsi însă nicio întrebare, nimic și început să se joace, încurcat, cu capacele călînărilor. Văzând pe tovarășa lui că nu izbutește să descue sertarul, se hotărî să-i ajute: dar în clipa când îi ceru voie să încerce, cheia cedă și ajutorul lui fu de prisos. Rușinat, se retrase, dar în același moment fata se întoarse pe scaun să tragă cutia și el o călcă ușor pe vîrfurile pantofului mic. Se făcu rosu ca postavul de pe masă și băgînd câteva cuvinte de iertare: în același timp însă intră pe ușă un pâlce sgomotos de slujbași și întâmplarea aceasta fericită îl scoase din încurcătură.

Dela început Mihai se dovedi atât de barnic, de pricepat, de deosebit față de linierea de scama lui, încât fu socotit ca un prețios câștig al instituției care-i deschisese porțile. Lucra la același birou cu mica dactilografă, căreia rareori își îngăduia să-i dea câte ceva de scris, mulțumindu-se să-și facă singur toate lucrurile și s'o cruțe astfel, de osteneală. O privea cu drag, ea pe o soră mai mică și-i plăcea s'o rîsfete în toate chipurile, desi îi vorbea foarte rar. Se legaseră de altfel prieteni buni, cu toate că Dora era o fată foarte zvăpătată și nu se potrivea cu tînărul acela atât de sfios și tăcut.

Negreșit, băguse și ea de seamă că în sufletul închis al colegului ei zvăcnea o dorință nemărturisită: odată când nu avea nici unul de lucru, ea îi luă mîna, îi chinuia nervoasă un crâmpei de hîrtie, și să-i ghicească în palmă și simțise din

tremuratul degetelor lui senzația puternică ce-i pricinuisese această atingere.

Avu însă prilejul să se convingă mai bine de gândurile lui când hotărî odată să încercă împreună într-o excursie. Cîte nopți nu-l frămîntase pe Mihai icoana acestei plimbări, departe, numai ei doi, în singurătatea pădurilor, pe luciul apelor! De cîte ori nu adormise cu chipul micuței în gînd, întruna din nenumăratele clipe scumpe ale plăuutei excursii! În a-junul sărbătorii când aveau să se întâmple lucrurile acestea minunate, ea îl vesti însă că nu mai poate merge și-i propuse să însoțească în locul ei pe o tovarășă bună, care putea să-i fie o prețioasă înlocuitoare. Mihai nu cunoștea pe celelalte fete decât după nume; nu-i plăcea să stea de vorbă cu nimeni și i se păru atât de ciudat, ba chiar îl duru propunerea Dorei, încât nu se putu reține de a-și da pe față mîhnirea. O dojeni cu amărăciune de a-l fi amăgit cu o făgăduială atât de dulce, pentru ca la urmă să-i trimită o prietenă în loc, ea și cum lui i-ar fi fost tot una!

A doua zi însă îi trecu supărarea și Mihai era acum dornic să-i ceară iertare de tot ce îndrăznise să-i spună. În ziua aceea Dora era mîhnită, fără să știe de ce. Nu avea mai nimic de lucru și, împotriva felului ei obisnuit de a fi, nu se duse „prin vecine“ să caute prilej de vorbă. Se uita tristă pe geam. Mihai îndrăzni pentru prima dată să înceapă vorba și o întrebă mișcat:

— Ești supărată. Dorel? (Așa-i spunea el între patru ochi). Ea întoarse asupra lui niște ochi înecîtoși de lacrimi și răspunse ca pentru sine:

— Mi s'a urit tare de tot cu viața asta monotonă ca ploaia de toamnă. Dacă ași fi băiat aș fugi departe, departe de aci... Și zicînd așa, făcuse ochii mici, ca și cum zăcea în gol ținta îndepărtată a visurilor ei și mînuțele trandafirii se împreunaseră fără să vrea, ca pentru rugăciune. El ar fi voit atunci să-i ia mîinile într'ale lui, să i le apese pe inima care bătea dureros și să-i spună că e gata s'o ducă cu dînsul, acolo, departe, oriunde, dacă ea poruncește. Simțea însă niște degete nevăzute care-l sugrumă, oprindu-i cuvintele în gât și nu putu decât s'o învîluc cu o privire îndurerată. Iar fata oftă și se duse să se așeze înaintea mașinii de scris, înflorindu-i clapele cu degete mici și moi ca niște petale.

În clipele când n'avea ce face și ea era ocupată, Mihai se ducea pe săli să fumeze o țigară și asculta convorbirile camarazilor săi, fără să scoată un cuvînt. Ei vorbeau de toate lucrurile, dar mai ales discuțiile se aprindeau în jurul fetelor dela Banca. Unul vorbea odată cu prisos de amănunte nostime, de aluzii obraznice la mica dactilografă, care, ce-i dreptul, nu se putea spune că este frumoasă, dar avea în schimb un corp destul de bine făcut, cu forme cari atîtau pe bărbați. El se îndignă peste măsură și cu verva aceea tăioasă pe care o căpăta numai când apăsă vreo idee ce-i era scumpă, puse pe fleac la locul lui.

Și zilele treceau astfel egale și liniștite. El o iubea acum cu patimă, dar iubirea lui nu prindea niciodată forme hotărîte, ci sta ghemuită în sufletul lui. Îi era atât

de bine așa, să vadă mereu înainte chipul ei drag, s'o învîluc cu priviri duioase, încât se temea, destăinuindu-se, să nu surpe visul acesta scump și să jicnească pe Dorel. Aduase într'un plic o mulțime de hîrtițe, ace, bucățele de carton, tot ce venise în atingere cu mîinile ei, cu care se jucase ea, care-i purta parfumul îmbătător. Și păstra nimicurile acestea sfinte ca pe o comoară fără de preț, sărutându-le în taină, evocînd prin ele chipul iubitei. Pe față însă purtarea aceasta ciudată sfârși prin a o plictisi, și necăjită de sfiala lui fără margini — îi puse numele „Happlea“. Și porecla se răspîndi îndată și-i rămase pentru totdeauna.

De ziua ei își puse de gînd să-și ia inima în dinți și să se ducă la ea, să-i urzeze tot ce sufletul lui îmbătăt de dragoste i-ar fi dorit. Îi chină atât de mult lupta dintre gîndul acesta și sfiala care-l oironca locului, încât mai multe zile pîru foarte schimbat, aproape bolnav. Totuși, în ziua hotărîtoare toama-l învinse și se mulțumi să-i trimită un buchet de flori și câteva cuvinte sarbede.

Altădată ea își arătă dorința să meargă la un bal din lumea mare, la care Banca avea câteva invitații, menite celor mai cu vază, fiindcă eran foarte rare. Mihai așteptă până ce birourile se goliră și se înfășișă Directorului, un om aspru și posesorită care lucra zi și noapte, de o viață întreagă. Acesta fu surprins să audă pe Mihai — pe care-l știa atât de retras și cuminte — că-i cere niște bilete de bal, dar șinea atât de mult la tînărul acesta cu care se făcea, încât i le dete, fără să-l întrebe nimic. El le apucă nespus de fericit și le trimise îndată kolegi sale. În aceeași seară, ascuns în apropierea intrării, Mihai o pîndi lacom să vie. Fu atât de turburat cănd o zări, că-l podidiră lacrimile. Și fiindcă dorea arzător s'o mai vadă încă, și el nu putea pătrunde în sală, rămase pe caldarâm, în liniștea nopții, ceasuri întregi, până când spre ziua o văzu iarăși, plecînd în tovarășia câtorva prietene gălăgioase, urmărită de privirile și glumele unei cete de tineri, pe care abia se putu opri să nu-i pîlmuiască. După aceea plecă și el, zdrobit de atîta așteptare pe loc, se plimbă de câteva ori prin Cismigiu, pe sub bolțile desfrunzite și se duse la slujbă cu ochii trasi, cu chipul răvășit, ca după o noapte de orgii.

Toată ziua aceea Mihai a fost atât de zbuciumat, încât nu mai putea să-și adune o singură clipă gîndurile, să înceapă o lucrare mai însemnată. Plecă la masă și se întoarse foarte de vreme, de astădată abătut ca după o mare nenorocire care-ți împietrește simțurile, îi ia toate puterile. Un bătrîn din birou care-l zărise la vremea prînzului prin oras, într'o frămîntare grozavă, îl întrebă părintește de pricină.

El răspunse că nu i s'a întâmplat nimic și rămase în aceeași toropeală până seara. Atunci deodată se schimbă, intră în vorbă cu băteii, glumi, rîse și plecă cu câțiva dintre dînsii să petreacă în oras. Colindară prin mai multe localuri, bûră, făcură nebunii, aduseră femei la masă și Mihai era atât de vesel, încât prietenii rădeau de el că a ieșit pentru prima dată în lume și că acela era cel dintâi pahar

pe care-l băuse, de-l schimouosise atât de rău. Pe măsură ce noaptea înainta, tovarășii de chef se risipeau unul câte unul. Când se iviră zorile, Mihai se trezi alături de singurul prieten ce-i mai rămăsese, pe o bancă singuratecă la șosea. Deodată îl năpădi un plâns nervos, sfâșietor, care-l zguduia din toate mădularele, cu lacrimi puține, dar care-i frigeau obrazii, cu chipul devastat de durere, de una din acele dureri vecine cu nebunia, rare cuprinde toată viața, tot sufletul unui om. Printre buzele care-i tremurau, subțiate și palide, scăpau din când în când vorbe răslețe, frânte în silabe de neînțeles, de sughițuri dese. Iar prietenul obosit și cu ochii roșii de bătută, se uita la el printre pleoapele aproape închise și surădea prosteste, batjocoritor....

Din această clipă firea lui Mihai se schimbă cu totul. Nu mai era tăcut și sfios ca înainte, ci vorbea tare și mult și era semeț cu toată lumea. Petrecea des și venea cu poftă de harță la birou. Cu Dora nu mai vorbea ea până atunci, cu glasul acela dulce și slab, de par'că-i era frică să nu o doară sgomotul vorbelor, ci-i grăia tare și morocănos, căutând cu orice preț s'o contrazică, s'o jignească. Se silea atât de mult s'o facă să se roșească și să se supere, că, de și-ar fi dat puțină osteneală, ea ar fi ghicit că purtarea lui este silită, că vrea dinadins să se coboare înaintea ei, s'o hotărăscă în toate chipurile de a-l urî. Nu-i mai spunea atât de simplu și de duios: Dorel, dar în schimb nici ea nu mai găsea acum potrivită porecla de Haplea, pe care i-o dase în ascuns.

Intr-o zi Dora și prietena ei mai mare, care privea nepăsătoare la tot ce se petrecea între cei doi tovarăși, cărora ea le era ca o soră mai în vârstă, îl rugară pe Mihai să le însoțească la cinematograful. El primi cu răceală, nu scoase nicio vorbă cât timp sezu între ele la spectacol și la ieșire le spuse cu o grosolanie vădită:

— Acum ne despărțim: Dumnezeuastră o luati la dreapta și eu la stânga. Noapte bună!

Fetele rămaseră consternate de mojicia lui, că le lasă să plece singure, prin atâta lume care mișuna gălăgioasă pe străzi, la o oră cam târzie. În dimineața următoare Dora nu se putu stăpâni să nu-și reverse indignarea, spunându-i cât s'a înșelat asupra lui, ce purtări urite începe să descopere sub poșghia aceea de noblețe și gingășie cu care-și îmbrobodise până atunci caracterul. El, roșu de mânie, îi aduse aminte atâtea și atâtea dovezi de dragoste nemărturisită, pe care se revolta să le vadă călcate în picioare, deși își da bine seama că merita cu prisosință dojana ei plină de amărăciune. Ii aminti cu glas

atât de ridicat, încât împrejur capetele se întoarseră, de buchetul de flori pe care i-l trimisese de ziua ei. Asta era prea mult pentru mândria fetei. Ii întoarse spatele, rânită în dragostea ei de sine, și de atunci nu-i mai vorbi un cuvânt, nici odată.

Pe Mihai întâmplarea aceasta îl strivise. Nu putu să mănânce nimic și plecă îndată în oraș, să se plimbe așa, în neștire, să-și smulgă din ochi chipul ei aprins de mânie, care i se înfipsea atât de dureros în clipa când ea îi aruncase ultima privire, înăbușindu-și în piept un strigăt, sau un hohot de plâns.

Era primăvară și o căldură dulce, răscolitoare de dorinți noi, se revărsa din cerul prietenos. Pluteau în văzduh nădejdiile unei vieți mai bune, presimțirea unor zile mai frumoase. Imprejurimile liniștite răsunau din când în când de cântecul vioi al cocoșilor, de dangănel melancolic al clopotelor. Rătăcind de câteva ceasuri prin locuri necunoscute, Mihai abia acum își da seama că nimerise pe aproape de casa iubitei, care trebuia să fie acolo, la câțiva pași, rătăcind dintre pomii inmuguriți, din dosul brazdelor cu flori care stropseau verdeța grădinii cu o risipă de culori nesfârșite. Intră cu inima năpădită de amintiri în bisericuța de peste drum și se rugă mult, cu desnadejde. Într'un târziu văzu că-și face loc printre femei o fată tânără, care se duse grăbită în fața altarului de aprinse o lumânare, făcu repede câteva cruci și se întoarse să iasă. El recunoscu pe Dorel în această ființă care-i

părea atât de schimbată și se inclină adânc. Iar fata răspunse cu o clipire din ochi și ieși sprintenă din biserică...

După câteva zile lui Mihai îi veni rândul să plece în vacanță. Muncise neînterupt, vreme îndelungată și cu o sârguință care-i adusese numai laude din toate părțile. După ce-și luă rămas bun de la toți, veni și la Dora și-i spuse cu vocea aceea scăzută și duioasă cu care vorbea odinioară:

— Un obicei strămoșesc îndeamnă pe cel care pleacă undeva, departe, să-și ceară iertare dela toți cu care este în vrajbă, să plece împăcat cu toată lumea... Te rog să mă ierți, căci și eu mă duc acum departe și cine știe dacă mai viu înapoi...

Fa nu luă în seamă cele din urmă vorbe: îi întinse mâna, pe care el i-o strânse, tremurând de-abinelea, dar nu-i răspunse nimic.

Mihai a plecat și n'a mai revenit. La câțiva timp după aceea, luându-se în cercetare lucrările lui, care urmau să se încredințeze altuia, se află că tânărul înșelase banca cu o sumă de bani, izbutind să-și acopere fapta până în clipa când părăsise slujba. Toți rămaseră incremenți, neputând să-și creadă ochilor. Numai prietena mai mare a Dorei, pe care toate întâmplările o lăsu nepăsătoare, grii în batjocură:

— Ai văzut ce-a fost în stare să facă Haplea?!

N. DRAGHICESCU

GENUNĂ MOARTĂ

— POEMĂ PENTRU DOUĂ LUMI —

O viață plânsă de rămășagurile pierdute a ceea ce țese din cântecele altor cântec răslețe, pe melodia lirei, ce nu și-a cunoscut niciodată concertul sublim al sorții.

Cine oare mai gândește la decorul unor fresce mărețe, cine mai cântă, ce s'a cântat cândva în „Galateea”, — și cine mai recită poezia melancolică a divinului ce-a fost îmbătat în viață de tristețea strămoșească, zămislită în „el”, odată cu nașterea sa.

Cine mai suspină în fața „singurătății” lui Artachino, și cine mai visează de basmele din grădinile înflorite, de ciripitul păsărilor ce se desprinde din „a fost odată” a lui Kimon Loghi. Doi creatori, două lumi de vise au trăit odată cu suferința vieții lor, — ce s'au vestit numai de amorul fedonic al nimfelor.

În „singurătatea” lui Artachino, se cițește sufletul vecinic trist, decorul măreț al unei credințe sfinte, pe plastica poeziei divine.

Emoția de tragedie umană, unde se îngână umbrele vaporeose, freacățul de cordii și sopări de izvoare: cântecul tritoiilor pierduți într'o undă mare alături de templu „singurătății” ce înalță rugi de preamărire închinare răsfațatei Afrodită.

Și tu Loghi, tu adorat muritor al muzelor, tu ce te inspiri atunci când vrei, căci muzele îți cunosc capriciul și te molesesc în hipuza amorului creator, tu poet a o mie și una de nopți, tipărită în nemuritoare capod'operă: „a fost odată”.

O, Kimon Loghi și tu dormi în aceeași uitare dureroasă ca Artachino, voi cei mai blestemați frați de artă!...

VIRGIL TREBONIU

UNA... CARE NU MAI ESTE

(E VORBA DE UNA DIN EXILATELE IN SIBERIA)

de MAXIM GORKI

— Era frate, una mititică, una drăgălașe, ca o păpușică...

De câte ori îmi vin în minte aceste curiozități, par că văd cum răd două perechi de ochi, slăbiți de ani, dar în ei, atâta iubire, atâta milă liniștită și sinceră: aud două glasuri tremurânde de bătrâni, spunând amândouă, că „Ea“ era „una mititică“, „una drăgălașă ca o păpușică“...

Când îmi aduc aminte de aceasta, sufletul meu se simte așa de fericit, așa de ușor: această amintire este una din cele mai frumoase și mai învioretoare, din câte mi-au rămas din nenumărații mei ani de hoinăreală pe căile întortochiate ale patriei mele.

Veniam din stepă, de dincolo de Don, și mă duceam la Voroneje, când întâlneam doi pelerini bătrâni. Erau căsătoriți și puteau să tot facă la un loc 150 ani. Mergeau așa de încet și de stângaci: târâiau, așa de greoiu, încălțămintele lor în praful ferbinte al drumului, și aveau pe vestimintele lor cât și pe fața lor, ceva așa de deosebit, că, îndată aveai impresiunea, că veniau de foarte departe.

— Sosisim din guvernământul Tobolsk, cu ajutorul lui Dumnezeu, îmi spuse bătrânul, întărind presupunerea mea.

Și bătrâna mă privi cu ochii săi buni, cari trebuie să fi fost odată albaștri. Ea rămbi priciteneste și adăugă, suspinând:

— Suntem din satelețul Lissaya, dela fabrica Nikolok.

— Atunci trebuie să fiți foarte obosiți de atâta drum lung?...

— Obosiți? Nu tocmai... Mai putem încă... Cu ajutorul lui Dumnezeu, vom merge noi, încet, încet...

— Ați făcut vre-un jurământ, sau credința voastră, vă împinge să faceți așa, fiindcă sunteți bătrâni?

— Am făcut un jurământ, frate, la Kiev, în făgăduială sfinților din cer, ca să mergem în pelerinaj la Solovetzk.

— Da, urmă bătrânul... Hai de, bătrâno, să ne odihnim puțin! adăugă el, întorcându-se către tovarășa sa.

— Dacă vrei tu! Să ne odihnim!

Și, toți trei ne așezară, la umbra unei stâlpii bătrâne, dela marginea drumului. Era cald, cerul fără nori; drumul se pierdea în depărtare, înaintea și în urma noastră, voalat de vapori greoi. Imprejuratul era trist și singuratic. De o parte și de alta a drumului se întindeau lanuri de secară, nemîșcate și uscate.

— Nu e bine ca s'a semănat aici secară! zise bătrânul, întinzându-mi câteva spice care le smulseseră. Au secăruit de tot acest pământ.

Vorbirăm de agricultură și de robirea lui care se afla țărâna față de pământ. Bătrâna asculta suspinând și arunca, din când în când, câte un cuvânt înțelept, în vorba noastră.

— Iaca, aici, ar fi putut să facă ceva bun, micuța noastră, dacă ar trăi încă! zise ea deodată, aruncând o privire asupra lanurilor de secară. Aici, ar fi știut ce să spună! Ar fi știut cum să-i înțeleasă!

— Da, ea ar fi știut foarte bine să scoată pe oamenii aceștia din încurcătură! zise bătrânul, ridicând capul.

Apoi tăcură amândoi.

— De cine vorbiți? întrebai eu.

Bătrânul zise cu blândețe.

— De una... care nu mai este.

— Ea ședea la noi, în sat, în căsuța noastră... Era din neam mare, adause bătrâna.

Pe urmă, începură a povesti, întâi încet, apoi din ce în ce mai repede, fixându-mă amândoi, cu atâta foc, spunând când unul, când altul, câte o frază:

— Era una, mititică, una, drăgălașă ca o păpușică...

— Ea a fost exilată în regiunea noastră, autoritățile au adus-o... Ea doria binele ori și cui, se părea... mai ales săracilor... Dar, asta nu e permis... Și au exilat-o... copil dulce...

— Când intră în casa noastră era roșie grozav de ger și tremura de frig.

— Era mică tare, ca o păpușă...

— Am pus-o repede lângă sobă...

— Și soba noastră e mare și foarte călduroasă...

— Apoi i-am dat de mâncare...

— Și ea a râs...

— Și ochii ei, erau tot așa de negri, ca ai soarecelui...

— Și după ce s'a odihnit, a început să plângă: „Vă mulțumesc din inimă, oameni buni“ zise ea.

— Cu toate acestea, se puse îndată pe lucru! zise bătrâna, răsând sgomotos și clipind de bucurie.

— Iată-o cum se învârtește prin oada, ca o minge, și le pune toate la locul lor: „Ciubărul de spălat, zise ea, trebuie scos afară“ și-l duse ea, cu mâinile ei mici, în curte... Și purceii trebuiră de asemenea să părăsească odaia: ea îi luă, îi sărută pe bot și-i duse afară...

— Ha! ha! ha!

Amândoi râdeau cu hohot și de abia puteau să răsuflă.

— Săptămâna nu se sfârșise încă, și ea aranjase tot.

— Și cum ne-a mai muncit!

— Și cum mai râdea, vorba, bătea din piciorușele ei...

— Până când, deodată, se făcu vântă la față și se înfricoșă grozav.

— Voia, din toate puterile ei, să moară...

— Plângea, într-una, de țese rupea inima... Am început să ne luăm, pe gânduri, și am întrebat-o: „Ce ai tu oare? Ce ai tu?“ Nu înțelegeam nimic. Și, la urmă, plângeam și noi cu dânsa, fără să știm de ce... o mângâiam și iar plângeam toți trei.

— Era ea și ficia noastră. O iubeam ea și pe copiii noștri, zise bătrânul.

— Trăiam singuri în coliba noastră!... Avem un fiu soldat, și unul lucrează în minele de aur, adăugă bătrâna.

— Poate să fi avut optsprezece ani, mai mult nu...

— I-ai fi dat numai doisprezece ani!

— Ei, Ei! Ce spui tu, bătrânico, era în putere destul. Dacă ar fi fost mică de ani, n'ar fi putut face nimic.

— Da, am spus de rău? Nici de cum! replică bătrâna cu bunățate.

Apoi tăcură și rămaseră cufundați în amintirile lor.

— Ei și pe urmă ce se întâmplă? întrebai eu, după puțin timp.

— Ce se întâmplă? Nimic, frate, făcu

bătrânul oftând. Ea nu mai este... frigiditățile au luat-o.

Două lacrimi curseră pe obrajii săi slăbiți.

— Da, frate, ea e moartă. A stat la noi numai doi ani... Tot satul, dar ce spun eu, tot ființul o cunoștea! Știa să citească și să scrie, și învăța și pe oamenii din sat... Mergea și la întrunirile comunale și vorbea... Ah! cum striga câteodată!... Era o față tare desteaptă... și mai bine încă, era un suflet adevărat de față tânără. Un suflet de inger! Pentru orice avea inimă, totul o induioșa. Și cum cunoștea agricultura! Știa tot! „De unde știi tu, toate acestea sufletul nostru?“ o întrebam noi. „Dar toate acestea sunt în cărți“, — spunea ea.

— Era așa de mică, așa de mică, și cu toate acestea, pentru noi, era o stăpână, o povățuitoare! Ingrijia bolnavii. Ziua, câteodată noaptea, se ducea să-i vadă, le dădea leacuri, le vorbea așa de dulce, cu atâta bunățate! Și iată, deodată, cade bolnavă, zace fără cunoștință, aiurează... Și, în timp ce ne-am dus să aducem preotul, a murit, buna! Sfânta!

La aceste cuvinte, lacrimile începură a curge iarăși pe obrajii bătrânei și simți atunci un straniu sentiment de mângăiere, ea și cum ar fi plâns pentru mine.

— Tot satul veni în fața căsuței noastre... „Se poate oare, să nu mai fie ea? țiipau oamenii. „Ah! sărăcuța de ea, sărăcuța de ea!“ Toți o iubeam atâta!...

— Era un copil așa de dulce. Satul întreg merse după coseciug. Cincisprezece zile, după aceasta, era tocmai înaintea postului mare, am hotărât să facem un pelerinaj, ca să ne rugăm pentru ea. Vecinii ne-au încurajat la aceasta. „Duceți-vă, ziseră ei, n'aveți nimic de făcut, sunteți bătrâni și veți avea parte în cer!“ Și, atunci, am plecat...

— Și ați făcut drumul pe jos?

— Nu peste tot frate. Suntem, desigur, prea bătrâni pentru aceasta. Când cineva ne îmbia, mergeam în căruța, pe urmă, din nou, încetșor, pe jos, atâta timp cât puteam... Ah! dacă am avea piciorușele „Ei“, ar fi altăceva.

Și, din nou, începură să vorbească de aceea care nu mai era, de „mică“ și „drăgălașa lor păpușică“, care murise de friguri.

Trecuse două ceasuri de când stăteam acolo și vorbiam, când trecu pe lângă noi un rus într-o căruță. Răspunse salutului nostru, ne măsură un moment și apoi strigă celor doi bătrâni:

— Suiți-vă bătrânilor! Am să vă duc, până la satul din apropiere.

Luară loc lângă băcetan și dispărură într'un nor mare de praf.

— Mă sculai și îi urmași încet.

Mult timp după aceea, mă gândii la această pereche de oameni bătrâni, cari făcuseră mii de kilometri, ca să se roage pentru o față tânără, ce trecuse din întâmplare prin viața lor, și care, trezise în inima lor, sentimentul iubirii.

Din franțuzește de,

AURELIA TOTOESCU

critica literară

CLUCERU DINU :

„Liana“

Roman (Editura Eminescu)

Producția romanelor, după război, a crescut, într-o proporție geometrică. Înainte, în România mică, aproape că numărăm pe degete romanele, cari erau mai mult niște imitații sau nuvele lungite, de cât romane originale.

„Mara“ lui Slavici, minunata descrie de moravuri, era nuvelă; tot așa „Dan“ al lui Vlahuță, — un René sau Adolphe romanizat, dar banal — sau un Werther pe malurile Dâmboviței. În ce privește romanele lui Bolintineanu, Grădăraș, Traian Demetrescu — erau mai mult exerciții de stil și compoziție, fără nici o valoare literară.

Duiliu Zamfirescu a avut o vervă de romancier, în a sa „Lydia“, cu descrieri frumoase asupra Romei, dar fără personajii vii, sau nuvela sa lungă „Viața la țară“ — imitație evidentă a lui Levin și Natașa (din Anna Karenin a lui Tolstoi). „Tânase Scatiu“ e o satiră de clasă, mediocră, celelalte lucrări de mână a doua.

Tot multe sunt „romanele“ lui Sadoveanu din acea epocă „Soimii“ (cu reminiscențe din „Taras Bulba“), „Duduia Margareta“ care seamănă cu „Ancearul“ lui Turgheniev, etc.

Cel mai înserat roman, dinainte de război al lui Agârbiceanu „Iubire“ este o nuvelă, ca și „Cele două neamuri“ ale lui San-lu Aldea.

De ce roman și nu nuvelă? Romanul îmbrățișează o epocă, e un ansamblu, cuprinde viața politică, economică, artistică, în același timp cu viața eroilor. Cadrul este social, pe când la nuvelă, se mărginește să ne redea momente sociale, părți dintr-un tot.

Înainte de 1914, România nu putea avea încă un roman, în sensul occidental al cuvântului, pentru că viața ei socială așezată pe compartimente bine fixate, nu prezenta acele tragedii zilnice, acea frământare formidabilă ce o dă lupta de clasă, ura de clasă, decăderea unei clase și înflorirea alteia. Așa ceva nu aveam înainte de război dar avem acum și în abundență.

Astfel după război, romanul a luat o dezvoltare extraordinară, numai Cluceru Dinu a publicat douăsprezece romane.

Ne ocupăm cu cel din urmă: „Liana“. E un roman cu mari calități.

Liana este un timp românesc autentic de femeie: fie în partea întâi, în frumoasa idilă cu doctorul Miron, ce se termină romantic cu căsătoria muribundului cu logodnica sa: fie, în partea a doua, femeia adorabilă, zdrobinată de nervi, nestăpână pe sine și care se dă primului aventurier ce îndrăznește: fie, în partea treia, în căsătoria cu Costin, în fuga cu Vițu, amantul *primae noctis*, fie în partea patra, în căsătoria cu pictorul Mariostan și tragedia finală care uneste pe doi înfrânți, pe doi desiluzionați: Liana și îmbătrânitul Costin.

Liana este o fată foarte frumoasă, care urmează Conservatorul de muzică și artă

dramatică. Are „mersul legănat și grațios, cu fața iluminată de un surâs gingaș“.

Eroul romanului ne-o mai descrie: să-i admirăm simplitatea și eleganța, armonia întregului corp, privirea caldă și curată. Un desăvârșit pastel de Greuze!

Autorul se ferește să ne descrie culoarea ochilor, pare-se albaștri, și bogăția părului, dar fără să știm dacă era blond sau negru.

Ca să nu ne ținem de chițibușuri și drăcii, constatăm că tânărul dr. Miron iubește pe această minunată clevă a Conservatorului și o iubește ca Saint-Preux pe Iulia, ca Des Grieux pe Manon, ca Werther pe Charlotta, etc. Dar și Liana iubește tot așa de adânc pe doctor; sunt o pereche prodigioasă. Numai oarecari opuneri din partea mamei lui Miron întârzie căsătoria cu o fată săracă. Dar doctorul, printr-o întâmplare stupidă, se intoxichează și moare. În agonie, cere căsătoria lui cu Liana. Fata admite și rămâne, după câteva ceasuri de cununie, văduvă.

Moartea inbitului o terasează, o congestie cerebrală o aduce aproape în pragul mormântului. Dar minunile tinereții: scapă.

Devine mai frumoasă decât a fost, mai poftită. Dar, o paranteză. Pe Liana o mai iubește și un coleg al ei de Conservator, un Quasimodo, o stârpitură cu inima de aur și cu sufletul de erou. O mai iubește Costin, prietenul cel mai bun al defunctului doctor și o mai iubește și o dorește toată lumea.

Dar Liana, după boală, nu mai este o Margareta oarecare, o Virginie care a pierdut pe Paul al ei: seva din ea o face femeie, care dorește petrecerile.

Intervenția lui Costin ca s'o scape din ghiarele „căderii“ în brațele primului venit, cu ajutorul credinciosului său Quasimodo, este un intermezzo.

Dar a fost o clipă. Dusă la moșia lui Dulfu, prieten cu Costin, pentru a se refăce, întâlnește pe tânărul Vițu. Profitând, într-o noapte de fereastra deschisă, intră în camera Liane și are loc ireparabilul. Vițu întâlnește pe femeia de vis, într-o aventură, pe care o credea banală poate. Iubește pe pasionata și frenetică Liana.

Bietul Costin află, fiind din întâmplare în dosul unui boschet, de patima ce lega pe cei doi tineri.

Crede că a pierdut pe Liana, pentru ca peste câteva ceasuri să cadă iar în mrejele aceleia care a păcătuțit, devenind un soț „stimat“.

Dar Costin nu-i omul Liane, noua Manon sedusă de farmecele vieții și ale desfrâului cerebral.

La Paris, fuge din nou cu Vițu, devine lui „damă“ de companie, mascotă la Montecarlo, ca pe urmă, să recadă în brațele unui pictor care-i face portretul, Mariostan.

Dar pictorul boem e legat de modelul său focos, Tonnia, iar Liana află.

Înt'un acces de gelozie pentru a surprinde pe infidelul soț, cade de pe o scară.

După a doua boală grea, acum vinde-

cată, trecută de prima tinerețe, Liana primește pe îmbătrânitul Costin. Cei doi naufragiați se reîntâlnesc pentru toată viața.

Romanul „Liana“ are părți foarte frumoase, caracterizări interesante.

Pasionanta viață a acestei Manon care se cheamă Liana, este atât de adevărată, atât de verosimilă, încât îmbracă un tip specific românesc de femeie, din epoca noastră.

De o frumusețe rară, de o eleganță înăscută, de o inteligență scilicet, Liana atât de pură ca un caliciu de floare, atât de ideală, de devotată, este, în fond, o fată fără educație, fără acel fond de granit al credinței. E vaporcasă, nu are religia demnității sau a misiunii sale, este, de aceea, victima capriciilor soartei și ale hazardului.

Splendidă femeie, admirabilă camaradă, dragălaşă logodnică și chiar pasionată, Liana, însă, nu e convinsă pentru ce căsătorește cu d-rul Miron. Nu judecă, când se cunună cu un muribund, tot așa cum se dă mai târziu lui Vițu, — o lichea, pe care îl cunoaște ca atare — într-o noapte, după ce era aproape sigură că este inbită de Costin și va fi soția lui.

Aceste inegalități și aceste inconsecvențe sunt obișnuite pentru o anumită categorie de femei, la noi.

Aci e meritul autorului de a fi prins o eroină românească, în calitățile ei și în defectele ei cari îi provoacă tragedia vieții.

Galeria eroilor, deasemenea este românească. Cine nu și-ar cunoaște dintre intelectualii noștri, portretul în tânărul doctor Miron, în atât de desinteresatul amic Costin, în nobilul caracter al lui Dulfu, în pasionatul sincer, vițiosul, dar tot atât de adevăratul Vițu. Deși schițat, pictorul Mariostan este al nostru, ca și ael Manu, eroul sacrificat, pentru urîtenia lui, sau pentru prea marea lui modestie, ca în poezie, pentru a fi desinteresat, magnanim, protector al Liane, pentru un surâs cerșit, pentru o privire caldă. E un Quasimodo nobil, acest artist, ce-și dă ultimele economii femeii care nu-l iubește, care-l disprețuiește, căde doată, care se dă altora, — el culegând doar petala vestejită a unei mimi suferinde, lacrima de argint a unui suflet desamăgit sau praful trenei unei regine, al cărei măscăriciu este.

Mai ales, în vechea noastră societate, câți modeste, umili, considerându-se urâți, sau dintr'o situație socială inegală, câți n'am fost în situația lui Manu față de o domnișoară frumoasă, o doamnă elegantă sau chiar o camaradă care iubia pe altul.

Autorul ne dă o fericită realizare de tipuri și caractere și ne desvăluie un colț de viață românească din cele mai captivante.

Intriga este bine condusă, firul povestirii viu, iar narațiunea limpede.

Durerea eroilor, suferințele și bucuriile lor „te urmăresc“ nu poți lăsa un moment cartea din mână până o duci la capăt. Te eucerește, pe alocurea te farmecă, totdeauna te emoționează. Este cel mai meritat omagiu ce-l aducem autorului.

ION FOI

plastica

EXPOZIȚIA I. DESCHLY ȘI A. FĂLCOIANU

— SALA MOZART —

de MIHAIL GH. CONSTANTINESCU

Spuneam și altă dată tot aici că una din preocupările artistului este alegerea genului favorit. Cu alte cuvinte manifestarea viguroasă și plină de acea minuțioasă pătrundere — creatoare — spre un gen anumit din marca frescă a oglinzilor artistice.

Ori câtă ierarhizare teoretică ar exista între aceste direcțiuni, în viața manifestărilor, valorizarea o înfăptuiește mânuitorul ei. Nu trebuie ca pictori să fie adepți ai vre unei școale exegetice, după cum nu vrea să fie adepți ai școlii clasice. Nu la fel pot vorbi și despre direcțiile moderniste, care au fost supralicitate într-un mod barbar și fără aici o predilecție anticipată!

Pictura modernistă a fost creată de un singur sentiment care alcătuiește întreaga viață a ei, dorința de a picta atunci când acea mistică forță — care trebuie să existe! — divinitatea, nu te-a înzestrat într-o această.

Deaceia expoziția DOMNIȘOAREI I. DESCHLY este revelația unor timpuri de manifestare plastică dominate de ansamblul frumosului și tonalității. Atunci ca și în lucrările domnișoarei I. Deschly, psihologicul juca un rol preponderant ce se evidențiază printr-o abilită interiorizare. Astfel *Sourire et tristesse* reprezintă prin excelență analiza minunată a unui contrast, două sentimente puternice se reliefează pe fața bătrânului trist și a copilului surâzător, din contrastul cărora rezultă aprecierea operii de artă. O mulțime de alte pânze sunt dominate de același caracter: astfel *comedianna* sau *la nuit de Mai* produc acel sentiment de profundă reverie ce naște și în sufletul modest al celui ce te privește. O oglindire a minunatelor colțuri ale naturii ce stă la dispoziția tuturor în modul cel mai binevoitor, sunt câteva peisagiuri: *inundație (Marna)*, *apus de soare la Tunari*, *iarna la Cișmigiu*, *inundația Senei la Paris*, *Dunărea...*

DOAMNA A. FĂLCOIANU expune flori, genul de predilecție al doamnelor! Totuși acest gen nu este privat de anumite dificultăți speciale lui.

Interesul ce-l prezintă expoziția doamnei A. Fălcoianu reiese nu numai din coloristica bogată și cu măiestrie conturată, cât mai ales din atitudinile felurite sub care îmbrățișează acest gen. O floare în-

tr-o glastră, o floare pe jumătate ruptă, un buchet bogat, câteva flori de câmp, oferă o perspectivă minuțioasă și în esență atractivă.

Culoritul este deasemeni un element creator al acestui gen. El redă viața necesară și produce acea simțire de realitate indispensabilă oricărei opere de artă. Florile doamnei A. Fălcoianu prezintă o

vădită îngrijire în distribuirea nuanțelor: aceasta se relevă în deschi în *bujori*, *chrysantheme*, *trandafir rose*, *mimose*, *la-lele*, etc..

În general expoziția dela sala Mozart este dominată de un apreciabil caracter de superioritate ce rezultă nu numai din talentul expozanților cât și din igoziitatea în alegerea genurilor abordate.

IN STRĂINĂTATE

HONORÉ DE BALZAC

— OPT DECENII DELA MOARTEA AUTORULUI „COMEDIEI UMANE” —

Sufletul omenesc e o taină. O taină străbătută de cărările, puține și sfioase, eroite de literați. Căci acesta e rolul scriitorului: să analizeze sufletul omenesc până în cele mai neștrăbătute adâncimi, să studieze felul cum se comportă față de întâmplările exterioare. Acesta e rolul poetului care și analizează propriu-i suflet, acesta e rolul nuvelistului, și al romanțierului cari le analizează pe ale altora...

Unul dintre cei mai geniali și mai neobosiți scotocitori ai sufletului uman, e Balzac. Uriașul creator de vieți, tipul adevăratului „scriitor înăscut”, după cum observă d. Leon Pierre Quint, ale cărui pasiuni intelectuale „sunt covârșite de plăcerea de a vedea lucrurile așa cum sunt”.

A fost un adevărat artist, care cu toate imensele lipsuri materiale ce a avut de suportat, nu s'a coborât niciodată la rolul de fabricant de literatură. A muncit zi și noapte „supus ca un franciscan și răbdător ca un benedictin”. (H. Taine), dând la lumină nenumărate opere cari i-au creat gloria. Opere de lungă durată ca: *Eugenia Grandet*, *Moș Goriot*, *Femeia la treizeci de ani*, *Crinul din vale*, *În căutarea absolutului*, etc., etc., în cari puterea lui de creațiune și de diseecție a sufletelor, se desvăluie în tot plinul.

În lucrările sale, Balzac a zugrăvit cu osebire femeia și moravurile burgheze. A fost un adevărat pictor, dar nu unul gingaș și idealist ci dimpotrivă unul aspru și realist. Nu cunoaște decât forța. Găsește o plăcere bolnavă în răscolirea a tot ceace e rău și josnic în suflet.

Plăpânzimea și gingășia sunt streine de el. „Dacă ești un delicat, nu-i deschide cartea”, spune Taine. În operele lui viciumeste o lume de josnicie.

Totuși, după cum am spus, nu se deparțează de artă: analizează tainele sufletului cu o rară putere și preciziune. Că are și multe scăderi și imperfecții de ne-

tăgăduit: ele sunt însă pricinuite de munca uriașă ce trebuia să depună pentru a-și asigura traiul, —el, care își scaldă eroii romanțelor sale, în torente de bogății și aur.

Balzac s'a născut la 16 Mai 1799. În copilărie, ca și în școală a fost un mediocru. Familia îl sortise carierei de avocat; el însă s'a împotrivit cu îndârjire. A preferat să trăiască în mizerie, numai și numai să-și poată urmări idealul său, în care credea cu neștrămutare.

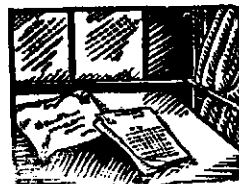
În viață n'a fost scutit de critici, ba unii îi contestau chiar talentul. Posteritatea totuși n'a întârziat să-i recunoască geniul, și încă într'un timp foarte scurt.

La opt ani după moartea sa, un mare scriitor francez n'a ezitat să-l pună în rând cu Shakespeare. Balzac a fost și va rămâne un fruntaș, nu numai al literaturii franceze, ci și al celei mondiale.

Victor Hugo îi caracterizează opera ca „o carte vie, luminoasă și profundă în care umbra și se frământă toată civilizația contemporană... În ea se află un belșug de adevăr burghez, trivial, material...”

„El smulge tuturor câte ceva: iluzii, speranțe; scormone vișile, scotocește pasiunile, omul, inima, măruntaele, creierul, și toate profunzimile sufletului omenesc”.

VASILE V. VASILESCU

aşa şi-aşa...

O PAGINĂ LITERARĂ, demn susţinută, aduce şi „Gazeta învăţătorilor prahoveni”. Se remarcă d-nii: St. Alexiu, un energie stilist şi un mănăitor al versului tradiţionalist şi F. Voican, cu vădite predispoziţii poetice. Nu s'ar putea adăoga oare — de fiecare număr — şi ceva îndrumări critice? Ele ar putea servi cu folos la orientarea învăţătorilor în babilonia literaturii sub imperiul căreia trăim.

REPRODUCERILE de lucruri bune din alte publicaţiuni pot constitui un mijloc mănănat de împlinire a foilor regionale. Se fac cunoscute — în felul acesta — scriitori buni, iar pedemăntă parte, se evită prezentarea producţiilor literare, sub-mediocre, a scrierilor care nu vor fi putut sau nu vor fi avut când ajunge la destulă maturitate literară. E procedeu pe care îl practică, uneori, şi „Poiana viitoare”, oferind cetitorilor (cu No. 13) versuri de: G. Talaz şi V. Demetrius. E un procedeu pe care l'ar putea utiliza şi alţii...

NOUTĂŢI LITERARE din „Buletinul cărţii româneşti” (No. 4):

Radu Const.: Tablou sinoptic cronologic al istoriei literaturii române, Secolul al XVI-lea;

Costin Lucian: Studii asupra folclorului bănăţean;

Caraiivan Virgil: Basme şi legende străune;

Popescu Lumina: Poveşti noi;

Drumeş Mihael: Sfântul păreru, roman; Barnovschi D. V.: Neamul cotofănesc, roman; Gib. I. Mihaescu: Braţul Andromedei, roman;

Cezar Petrescu: La Paradis General, roman.

INTERESANT, PLIN ŞI VARIAT numărul de Paşti al ziarului „Vremea”, în special prin paginile: plastică, teatrală şi literară. Aceasta din urmă aduce o lungă năvălă inegală, — cu multe fragmente caracteristice — pentru cunoaşterea mahalalei de dinainte de războiu: Puşculiţa, de Gh. Brăescu şi, alături cu ea, atât de caracteristicul „Cântec al lebedei” de L. Rebreanu.

„ECOUL” a reapărut, în 4 pagini mari, pline de colaborări foarte variate şi — uneori — destul de preţioase (V. Militaru, A. Cotrus, Radu Gyr, Simona Basarab, Voichiţa Cercel, G. Talaz, I. San-Giorgiu, I. Scriban, Sărmanul Klopstach, V. Eftimiu, Paul I. Papadopol, Raul Teodorescu, N. N. Scribanescu, Horia Igrişanu, Barbu Dănculescu, etc. Minunată, prin imaginile sculpturale şi prin puterea de simbolizare, „Balada păianjenului” a d-lui Radu Gyr.

D. Mihael Dragomirescu fixează — într-un interesant interviu — graniţele integralismului — enumerând şi roadele acestui salutar curent critic.

Ce păcat că energicul conducător al „Ecoului”, d. Radu Miclea, nu vrea să înţeleagă că toată această materie putea

să constituie conţinutul a cel puţin 4 numere. Nu de alta, dar ne îndoiim de puterea de rezistenţă a „Ecoului”...

PREŢIOASE „AMINTIRI DESPRE I. CRFANGĂ” publică d. Jeant Bart în „adlit.” (489). Sunt momente sfâşietoare din viaţa institutorului al cărui elev d-sa a fost.

IN ACELAŞ NUMĂR: Cea mai veche amintire de Mihael Sadoveanu; Civilizaţie locală de G. Topârceanu; La plimbare cu motocicletă de L. C. Visarion şi un preţios studiu asupra istoricului ideilor lui A. D. Xenopol de d. Dim. Gusti. Numărul e completat de d-nii: Vasile Savel, D. I. Suciann şi d-na Izabela Sadoveanu şi două bune traduceri din limba italiană: Gaura (Ezio Camuncol) trad. de d. Al. Marea şi Micul muzeu Carnavalet (Pitigrilli) trad. de d. Petrovici.

„INDREPTAR”-ul (No. 5) simţitor mai slab, aduce totuşi colaborările d-nilor: Eugeniu Speranţia şi I. M. Rosen — care semnează mai ales dări de seamă despre cărţi. În general: numărul aduce prea multă teorie — deşi am fi dorit mai de grabă realizări, creaţiuni. Se pare că vântul crizei a început să sufle şi prin această tânără redacţie în care — vai! — ne pusesem atâtea nădejdi. Aşteptăm numere mai bune.

COLABORARI CULTURALE semnează, în No. 323 al „Culturii poporului” d-nii: I. Agârbiceanu, arh. I. Scriban, prof. C. Mureşanu, diac. V. Fussy, subsemnatul, etc. Versuri — puţine şi slabe.

ALEX. ANTEMIREANU este amintit cu cuviinţă şi pietate în „Scrisul nostru”, (II, 1—2), sub semnătura d-lui G. Tutoveanu — care continuă să-şi păstreze ţinuta literară. În acelaş număr: o schiţă a regretatului prozator D. Fărăşanu, de curând plecat dintre ai lui şi o interesantă corespondenţă literară (privitoare la „Făt Frumos”) cuprinzând 3 scrisori de-ale lui Emil Gârleanu. Versurile şi cronica din ce în ce mai bune.

CU ACEEAŞ GRIJE PROFESIONALĂ e scris No. 3—4 al revistei „Şcoala română”, care ne aduce: câteva „Părerii despre metodele de predare în învăţământ” (de I. David), „Metoda Duroly” (Elena N. Nicolaide), şi succinte rezumate ale conferinţelor ţinute la „Societatea institutorilor”, de d-nii: D. Pompei, Radu Petre, Rădulescu-Motru, I. Gabrea, I. C. Petrescu, cum şi numeroase documente în legătură cu activitatea internă a Societăţii.

„CRAIU NOU” e numele unei reviste exclusiv timereşti, depe ale cărei pagini modeste, dar tipărite cu îngrijire, se desprind năzuinţe şi nădejdi, un entuziasm fără frâu şi oarecare talent. Colaboratorii aproape necunoscuţi. Locul de zămislire, Câmpina, care nu pare a fi numai un centru de energie subterană. Numărul prim ne aduce 3 pagini programatice — poate prea mult — din care desprindem: „aportul literar va fi prinosul unor suflete sincere pentru eternul frumos” şi încă:

„Luptăm cu arme vechi, dar trainice” şi „păşim spre realizări”.

Fireşte că avem toate motivele să-i credem — deocamdată — pe cuvânt, să-i felicităm pentru preciziunea şi justeţea drumului pe care şi l-au ales şi să aşteptăm realizările — care, deocamdată, sunt miniaturizate: aruncături, uneori destul de sigure ale unui penel îndemănat. Cronica — săracă. Dintre colaboratorii acestui număr trebuie amintiţi: Horia Roman, Aurel Marin, St. Stănescu şi A. Chirescu — cu versuri; Marin Nuşi — cu proză.

SĂPTĂMANA POEZIEI a fost sărbătorită de „Lucaşărul” din Brăila — prin publicarea a 17 bucăţi versificate.

AMINTIRI DESPRE TRAIAN DEMETRESCU publică (în „Lucaşărul” III, 1) d. I. Foltis, farmacist care l-a cunoscut, în vara anului 1879, la Balta-Albă, jud. R. Sărat. Ar putea fi pusă la contribuţie de un cercetător serios al vieţii nefericitului visător.

DIN SUMARUL No. 323 (ibidem): I. Agârbiceanu: Statul suntem toţi împreună; prof. C. Mureşanu: Doamna Elena Romiţeanu: De unde comunismul? şi: De ce mergem rău în Basarabia de arh. I. Scriban; Gânduri culturale de semnatarul acestor rânduri.

„ŞCOALA DELA MUNTE” (6—7) aduce o bogată şi preţioasă activitate pedagogică pe care nu avem destule cuvinte s'o laudăm dacă ne gândim la condiţiunile materiale atât de vitregi, astăzi, mai ales publicaţiunilor cu cere restrâns de cetitori. Numărul de faţă aduce, în deosebi, două studii: unul despre: Grădinile de copii semnat de chiar conducătorul revistei, d. Iordan I. Tacu, un valoros reprezentant al corpului didactic primar; altul: Invăţământul regional de T. Radu. Cronica — bogată şi pricepută.

Despre volumul: MACEDONIA ÎN POEZIA BULGĂREASCĂ — al d-nei Marija Miletici — Bukureştievă, publicat anul trecut, la Sofia, sub auspiciile „Institutului de cultură macedoneană” — ne dă un raport succint şi just, d. Al. Iordan. Într-o tipăritură curată de 18 pagini — ni se dă, pe deoparte, un rezumat, presărat cu fragmente poetice, al scrierii, pede alta, o scurtă antologie din poezii bulgari: Vladimir Kovacev, F. Bogrjana, K. Velicikov şi Iv. Vazov.

Reportul se încheie cu unele precizări: în poezia poporană bulgară Macedonia nu e cântată, decât incidental, prin câteva nume geografice. Apoi: aceeaş absenţă (în toată poezia bulgară) cu privire la locuitorii Macedoniei.

Şi totuşi ar mai fi de făcut ceva: o lucrare asemănătoare în sprijinul tezei noastre: Macedonia în poezia românească poporană şi cultă.

Se gândeşte d-nul Iordan s'o încerce.

Literara

O seamă de cuvinte

La premiera piesei „Egoismul” la Comedia Franceză publicul, observă că o persoană din par-terre aplauda insistent, după fiecare act. La al doilea spectacol al aceleiași piese, se petrecu acelaș lucru. Pe măsură ce reprezentațiile se succedau, aplauzele aceluiș personaj dela premieră erau întesite. Un prieten al autorului, care și el observase pe spectator, îl povăști să se intereseze ce adresă are și chiar a doua zi să se prezinte la el acasă și să-i mulțumească pentru bunăvoința care o arăta față de autor aplaudând, căci grație acestui spectator entusiast, piesa pornise pe o serie mare de reprezentații.

Caillava, autorul piesei, se interesa de numele și adresa acestui om și chiar a doua zi se prezentă la domiciliul lui.

— Scumpe domn, am venit să vă mulțumesc și să vă asigur în acelaș timp de recunoștința mea, pentru buna voință ce mi arătați față de mine și interpreși căci grație aplauzelor d-voastră piesa este pornită pe serie mare!

— La rândul meu vă mulțumesc și eu că jucati piesa de două săptămâni căci eu am contribuit cum am putut aplaudând că altfel pierdeam pariul ce-l făcusem cu prietenii mei în caz că nu va fi afisul cel puțin 10 reprezentații.

Enric al VII, regele Angliei, întrebă pe un astrolog dacă-i poate prezice unde va petrece sărbătorile Crăciunului. Astrologul răspunse că nu poate ghici.

— Eu sunt mult mai abil, decât tine, răspunse regele, căci eu știu că tu le vei petrece în „Turnul Londrei”!

Chiar din acel moment, bietul om, fu condus acolo.

Racine compunea piesele și versurile numai plimbându-se și le recita cu glas tare. Enthusiasmul pe care îl pune în glas, făcu ca într-o zi, fără să bage de seamă ce se petrece în jurul său, o mulțime de trecători să se oprească și să se uite curios la el. Cum acest lucru se petrecea pe unul din podurile de peste Sena, cei ce-l priveau cum gesticula și fița, credeau că este un om în culmea desnađeidei care vrea să se arunce în Sena.

Watteau fiind pe patul de moarte, a fost chemat în grabă un preot să-i citească ultima rugăciune.

Conform obiceiului, preotul dupe ce-i citi rugăciunea îi întinse un crucifix să-l sărute. Înainte de a-l săruta, Watteau, luă crucifixul în mână și privindu-l lung zise:

— Ai face bine să arunci crucifixul ăsta în foc căci mă întreb cum a putut face un artist așa de urit pe Dumnezeu!

bazar

POETUL LAUREAT

În Anglia există un poet oficial care are, mai mult în teorie, datoria de a versifica la ocazii solenne când regele sau regina cred că unele fapte trebuiesc imortalizate în versuri. Postul este însă bine plătit și nu sunt aleși să-l ocupe decât acei poeți cari infățișează mai bine poezia solemnă și pompoasă a odelor.

Anul acesta s'a ales un nou poet-laureat — astfel se numește — în persoana d-lui John Masfield.

Acesta locuiește la Boar's Hill, în apropiere de Oxford și era bun prieten cu fostul poet-laureat d-nul Bridges. Iată în ce împrejurări au devenit prieteni. Intr-o zi, d-rul Bridges se întorcea acasă pe o bicicletă pe care o avea de multă vreme. Încercând să treacă dealul, bicicleta s'a defectat și poetul a trebuit să coboare de pe ea pentru a o repara.

Un trecător dând peste el, d-nul Bridges i se adresează: „Decât să te niți ai face mai bine să-mi ajuți”. Trecătorul — un tânăr de vreo 20 ani — i-a urmat imediat sfatul și când d-nul Bridges se pregătea să plece, au făcut cunoștință. Tânărul binevoitor era poetul Masfield și avea să fie ales, mulți ani în urmă, poet-laureat în locul defunctului.

COAFATUL CU ETER

Prefectura de poliție din Paris a interzis coaforilor de dame să întrebuițeze compuşii eterului. Eterul pur fusese interzis de mai înainte din pricina naturii lui inflamabile. Experiențele ulterioare au dovedit că amestecurile de eter cu tetraclorid de carbon, sunt deasemeni periculoase, dând vapori toxici foarte puternici.

Doamnele preferă metoda coafării cu eter deoarece e o metodă foarte rapidă, și nu deranjează buclele artificiale ale părului.

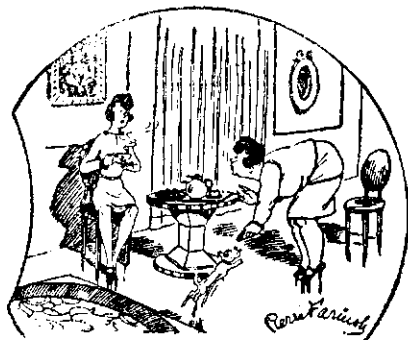
caricatura zilei

SE VEDE...

— Fiindcă nevastă-mea e foarte bună gospodină, nu-i fac de cât cadouri folositoare: săptămâna trecută i-am cumpărat o mașină electrică, de călcat...

SPIRIT DE ECONOMIE

Invitata la ceai: Azi când zahărul este atât de scump, îi dați bucățele căfelului Dvs?

Gazda: Ah, nu! I le dau numai să le lingă...

(Ric et Rac—Paris)

GRABĂ MARE...

Tom, Tom, deschide mai repede tovarășe, că am prins unul viu!...

Pagini uitate

NICOLAE ȚINC

POETUL CAFENELELOR

(Monolog, după EUGENE MANUEL)

Imbrăcați în fracuri negre, chelnerii se învârtesc
Să-și servească mușterii care'n mese făcănesc
Și aduc mereu, într'una, fiecărui ce cere :
Domino, cafele, țuică, table, cărți, cognac și bere,
Strânși în cărduri, mosafirii joacă beau, fumează, spun,
De o parte, la bușetu-i, vezi, prin fumul de tutun,
Cum tronează o femeie : casierifa. Drag zâmbește
Favoriților când pleacă ori aceluia ce sosește.
Ici, cățiva, sorbind cafeaua și cu ochii pe jurnal,
Clebetesc guvernul care a ajuns fără de hal.
Dincolo, samsari și alte meserii nelămurite,
Recomandă vinuri, grâne, case, mobile și vite ;
Toți se 'ntrec, care de care, iuți la vorbă, sgomotoși,
Să-și arate pricopseala, să înșire la gogoși.
Un maior borșos cu postă o cafea cu lapte 'mbucă
Și de vorbă cu alți patru ofițeri mai nici s'apucă ;
De femei, cai, cărți și arme ei vorbesc stând nas în nas
Și fac chef nespun de mare cu asemenea taifas
În mijloc cu tacu 'n mână și spunând mereu din gură,
Biliard joacă mai mulți tineri pe bani ori pe băutură,
Pe rând bilele pornite ca sfârlete se 'nvârtesc,
Și, izbindu-se de margini, peste chegle năvălesc
Când de zgomote mai tare cafeneaua greu vibrează,
Un bătrân deschide ușa și încet înaintează.
Este 'nnalt. Obrazu-i palid e de ani adânc brăzdat ;
Într'o haină, roasă 'n coale corpu-i slab e îmbrăcat ;
Pe cap are-o pălărie scofălcită, numai pete :
Document vechi care poartă a mizeriei pecete.
După ce păși nesigur, sfucios și gânditor,
Spre biliard se îndreptează liniștit și zâmbitor.
Salută cu politețu și din haină-i un teanc scoase
De mai multe broșurele, mici, ca el sărăcăcioase.
— „Mă iertați dacă vă turbur, zise către jucători,
„Poezii am de vânzare, cred că sânteși amatori.
„Le-am lăcut cu rânduială eu din capul meu pe toate
„Negreșit știu că sînt unii ce preferă proza, poate,
„Dar, vă rog luați o carte : prețul este hotărît :
„Zece bani. Fie-oă milă d'un bătrân prea amărit.
„Când câștigi ceoa parale, e plăcut cu istețime
„Cugetarea ta cu salbă să gătești d'alese rime,
„Cum amantul își gătește, cu podoabe și cu flori ;
„Pe femeia adorată. Vă rog fiți îndurători !...
Vreo câteva minute apoi stete 'n așteptare.
— „Versuri, zise 'n fine unul, cu flori, stele, lună, nor ;
„Bine-bine, scrie 'ntr'una să ajungi nemuritor".
— „Cine-o fi lipsitul ăsta ? Vrea de somn să ne dea leacuri ?
„N'avem, dragă, trebuință ; fugi d'aci cu aste fleacuri,
„Fugi, fugi !" Bilele, pornite, ca sfârlete se 'nvârtesc
Și, izbindu-se de margini, peste chegle năvălesc.
Suferi lăcut așfrontul. De aci se îndreptează
Spre doi inși ce joacă table, pe când alții se distrează
Cuscând gura la partidă. — „Zece bani, atât să-mi dați
„Pentru astă cârtică, ce vă rog să-mi cumpărați,
„Nu câștig, zău, mai nimica, dar îmi scot și eu o hrană
„Cu condeiul. Mi-e rușine să cer numai de pomană.
— „Cinci și șase, strigă unul, precum vezi te incolțesc !"
— „Domniilor, niște poeme populare îndrăznesc..."
— „Câte trei !" — „Mai am prin ele anecdote, epigrame"...
— „Iată acuși toată mândria zarul meu o să-ți dărâme !"
— „Am și fabule, cuplete de cântat și un sonet..."
— „Câte șase ! ia privește ! Țin-te bine, gianabet !"
— „Pe alese oă dau scrieri. De poștiți să radeți, iacă
„Citiți p'asta și sînt sigur că plăcere-o să oă facă.
„Iară dacă, din potrivă, vreți să plângeți, o, citiți
„Povestirea vieții mele și veți fi d'ajuns mălmuți.
„Am descris aci în versuri, înșirate ca măgele,
„O 'ntâmplare dureroasă, pierderea soției mele !
„Sînt povești fără pretenții, dar..." — „Vedeți ce cobe rea ;

„Piei d'aci !" îi zise aspru jucătorul ce pierdea.
Și peri. Oflând sârmanul duse pașii mai departe.
Ofițerii îl atrase. O avea mai bună parte
Doar la dînșii. — „De vânzare, domnii mei, am poezii !
„Zece bani e exemplarul. Gloria din bălăli
„Am cântat ca și amorul..." — „Destul, lasă-ne în pace !"
Îi tăie maiorul vorba. Stînga 'npre... cred că știți face.
„Să te vad dar : marș-marș iute !" — „Domnule maior, iertat
„Fie-mi să vă spu o vorbă : azi nimica n'am mâncat !"
— „Nai mâncat ? Ei, rău îmi pare Na, poftim și tacă-ți gural
„Ja-ți dar banii după masă d'impreună cu broșura".
— „O, mă rog, nu primesc astfel, căci e prea umilitor :
„Eu am versuri de vânzare, dar nu sînt un cerșetor !"
— „Bine !" zise ofițerul și spre cărți mâna întinde,
O broșură ia din ele și la lampă o aprinde
Ca să-și dea foc la țigară — „Arsă făr' a o citi !"
Îngăna oflând bătrânul și ca ceara 'ngălbeni
„O asemenea necinste nimănui nu se cuvine.
„Mă iertați de îndrăzneală D-zeu să vă dea bine !"
Salutând își strânge marfa și o bagă 'n buzunar,
Către ușe se pornește cu pas lin, domol și rar,
Iar stăpânul cafenelei, făcând semn cu demitate,
Îl ajută servitorii împingându-l dela spate.
Când ajunse-afar și 'ntoarse ochii palidul poet,
Și o lacrimă furișă cu batista șterse 'ncet.

CÂINELE CIOBANULUI

Lâng' un șanț seșea ciobanul ținând capu 'n jos plecat
Și privia, cu ochi 'n lacrimi, la un câine împușcat.
M'am mînat oăzându-l astfel pironit în nemiscare
Și de loc n'înțelegându-i zdrobitoarea întristare,
De durerea lui, ascunsă binisor l'am întrebat.

— Au zis ei, răspunse dînsul, cu glas stins, cu răs amar,
„Au zis ei consilierii și'iscusitul de primar,
„Că un câine care satul ieri, turbat, îl colindase,
„Pe Grivei ce-l vezi acilea mort, sârmanul, îl mușcase ;
„Au zis ei, dar adeoăru cum era n'avea habar.

„Și apoi, fiindcă dînșii sînt stăpân acum pe sat,
„Porunciră să-l omoare. Un nemernic de argat
„Luă pușca. Dar, de groază ca să nu mi-l chinuiescă ;
„Căci de sigur nevoiașul nu știa să-l nemerească,
„Singur eu, cu astă mână, singur eu l'am împușcat.

„Ah, atunci când luai arma și-l ochii, să fi văzut
„Cum mișca voios din coadă și venea... Da, ar fi vrut
„Să s'apropie de mine, — nu-i eram prieten oare ? —
„Și să lingă cu iubire mâna-mi gata să-l omoare !
„Apăsai trăgaciul puștii, sbură glonțul... ș'a căzut.

„Vreau acum să-i fac o groapă lui Grivei, iubitul meu,
„Iar apoi când o fi timpul hotărît de Dumnezeu,
„Care niașa ori și cărui a închis-o în hofare,
„Ca să-mi dau ca tot creștinul, a din urmă răsufare
„Tot alături cu dînsul m'oi culca să dorm și eu !"

Interview-uri

...CU D-L D. NANU

— „S'aducă sfeșnici mari în sala nouă
Că vine Domnul Tudor cu boerii!”
Deodată în întinderea tăcerii
Mărunte lovituri de toacă plouă.
(Tismana)

Sau :

Toiag de corn avea în loc de schiptru
Viteazul Domn, înfrântul de obidă ;
Prelung bătu în poartă să-i deschidă
Și iarăși vine paznicul Dumitru :
La ceasul ăst' al sfintei dimineți ?
Cine ești tu? Ce vrei, de mi tulburi somnul,
— Deschide, Moș Dumitre, sunt drumeți
Și ușa se deschise... iar moșneagul
Căzu în genunchi scăpându-i jos toiagul
Și sărută pe mâini rănite Domnul !
(Pribegia lui Petru-Rareș).

Frinturile acestea savuroase fac parte
dintr'o serie de pocme pe care le-am co-
piat din colecția îngălbenită a *Semănăto-
rului*. Nu ne-am mai transportat la Aca-
demie, ca să consultăm *Nocturnele* — uni-
cul volum de versuri al poetului, apărut
acum vreo douăzeci și ceva de ani —
căci, după opinia unui critic demn de
toată încrederea, peste producția aceea ju-
venilă a domnului Nanu s'ar fi aplecat
fruntea lui Eminescu și a celorlalți poeți a
cărora slovă porunca pe atunci inspira-
țiilor vremii.

Poetul Nanu e în situația paradoxală
că în loc să-l găsești în librărie spiritua-
lizată sub forma unui volum îl afli de-
adesea în manualele de Limba Română,
însoțit de comentarii și date biografice.
Ce scrupule superioare îl vor fi consiliat
să nu-și tipărească până acum versurile ?
Pe lângă creații proprii, domnia sa e
mul din talmăcitorii clasici ai clasicilor
francezi, la noi. Eroii lui Racine și Cor-
neille se zburciună pe scenă într'un nobil
și meșteșugit graiu românesc.

Deși nu ne-a declarat-o, bănuim to-
tuși că acest sacerdot al versului autohton
are în sertare un poem dramatic mistic
pe care nu l-a încheiat din aceleași
motive de înaltă probitate artistică.

— Am putea începe cu o scurtă biogra-
fie a D-voastră ?

— Adevărata biografie a oricărui om nu
cred că stă în partea exterioară a vieții
lui ci în desfășurarea lăuntrică a sufletu-
lui său.

Pentru aceasta, e mărturie împărtășirea
scrierilor proprii.

— Când ați intrat în contact cu litera-
tura, întâia oară ?

— Când am venit în atingere cu pro-
fesorul meu de Limba Română Grigore
Crețu, unul din cercetătorii cei mai har-
nici ai vechei noastre literaturi. Știa să
desvolte gustul înăscut al elevului,
să-l învețe a transpune lumea gândită în
imaginea vorbită, eliminând ceea ce este
de prisos de ceea ce e strict esențial.

— Aveți o amintire caracteristică din
copilărie ?

— Amintirea trecerii lui Mounet Sully
pela Teatrul Național, în Oedip Rege.

Mi-a descoperit măreția tragediei clasice
și de atunci nimic nu egalează pentru
mine în frumusețe lectura unei tragedii
din Eschyle sau Sofocle. Prin ei am sim-
țit întâia oară legătura profundă ce există
între sufletul nostru și problema destinu-
lui uman. Un Apolon, intervenind să sca-
pe pe Oreste de puterea Furiilor implaca-
bile, e prima licărire în mintea omenească
a adevărului creștin liberator. Și cine îm-
pletește rațiunea de a fi a omului cu fru-
musețea a ajuns culmea concepției în artă,
dincolo de care nu mai există frumusețe.

— Căror împrejurări credeți că se da-
toarește misticismul din poemele D-voastră ?

— În bună parte, îl cred ereditar. Fiind-
că nu pricep altfel cum nu m'a măcinat
mediul în care m'am trezit, în profun-
da și spăimântătoare a lui ireligiune ? Ca să nu
te înghită universala necredință, cred că
trebuie să fii din germene croit și cu un
dram inasimilabil restului.

— Aveți o așa zisă carte de căpătăiu ?

— Da : *Imitation de Jésus Christ* care
mi încadrează pentru priceperea mea
părți din cartea plină de greutate : Biblia.
Mă ajută însă în priceperea ei și de tălcu-
rile comentatorilor englezi C. H. M. și C.
A. C., în traduceri care s'au făcut în
românește și franțuzește.

— Marii mistici.

— Oricât de curios și s'ar părea, dar în
afară de capitole din Confesiunile sfântu-
lui Augustin, cunosc prea puțin pe marii
mistici, din teama de a nu-mi raționaliza
ceea ce este o simțire pur personală și prea
delicată pentru a se transforma în obiect
de studiu. Dealtminteri, ceea ce stă scris
în Noul Testament e suficientă hrană su-
fletească.

— Misticism, există actualmente, Dom-
nule Nanu ?

— Ca după orice războiu crâncen, fi-
rește. Numai așa se explică dece sălile de
rugăciuni (ale „sectelor” mai ales) gem de
lume Dumnică. Dacă bisericile oficiale
sunt mai goale, e un semn că biserică nu
trebuie aservită statului. La catolici, bise-
rica a înflorit din ziua când s'a separat de
statul politic, fiindcă de atunci a fost si-
lită să trăiască prin forțele ei reale, a-
dică de *vocațiune*. Aservirea e isvorul ori-
cărei slăbiciuni.

— Ce-aveți de spus despre ortodoxia
„Gândirii” ?

— Ortodox înseamnă „drept-credincios”
și termenul se întrebuințează numai pen-
tru legătura între om și Dumnezeu. Tot
ce e în afară de această credință, e con-
siderat păgân, vrășmaș Domnului. Revis-
ta „Gândirea”, după câte știu, vrea să
facă din ortodoxia bisericii care e bizan-
tină, baza culturii noastre în toate ramu-
rile. E drept, că toată cultura apuseană,
fie ea chiar atec, a răsărit tot din altoiul
culturii religioase respective (catolică sau
protestantă, după cum e vorba de Fran-
ța—Italia sau Germania—Anglia). Fer-

mentul culturii noastre ar trebui să-și por-
nească dezvoltarea începând tot dela cu-
cerirea religiei asupra sufletelor. Dar cul-
tura noastră a apucat să se desvolte
strâmb mai înainte ca Biserica să fi avut
o profundă cucerire asupra vieții. „Gândi-
rea” are dreptate, deci să spuie : toată
cultura, fie științifică atec, fie literară,
trebuie să răsără, după ce fermentul cel re-
ligios al bisericii creștine își va fi făcut
suficient opera lui de mlădiere asupra spiri-
tului, altminteri tot superficială va fi oric-
ce cultură laică.

Dar evoluția noastră n'a scăpat pe un
drum care nu se mai poate îndrepta ? In-
cercările de a relua lucrul de unde ar fi
trebuit, nu sunt ele zadarnice, prea târ-
ziu venite ? Nimeni nu poate ști cu sigu-
ranță. Deci nu e un cuvânt să nu se în-
cerce de către o pleiadă care, după cum
Junimea dela Iași a avut meritul să aducă
în viața orientală dela 1860 curentul cri-
ticist german, spărgând formele vechi, tot
așa un mănunchiu de personalități distin-
se să încerce singurul lucru care ar salva
viitorul nostru moral : mai multă spiritua-
litate creștină într'o societate spăimântător
de păgână.

— Ați frecventat cenacurile literare ?

— „Convorbirile literare”, încă din tim-
pul când erau înviorate de figura olim-
piană a lui Titu Maiorescu, așa de bine
caracterizat de E. Lovinescu : „o stâncă
prăvălită în mijlocul vremii lui.

Neuitate timpuri ! Ce adânci înțelegători
și prețuitori ai poeziei erau oamenii a-
tunci ! Puțini sunt astăzi la vârsta lor de
atunci cari s'o simtă la fel. Cei mai mulți
dintre aceștia, datoresc contactului direct
cu oamenii aceia dela *Junimea* limpezii-
mea de vedere ce trebuie s'o aibă cineva
ca să aprecieze poezia în justa ei valoare.
Pentru restul oamenilor de azi, este mai
mult un gen inferior... Oare nu mărturi-
sește însuși un fin ironist ca domnul Paul
Zarifopol că „ar fi zis un mare scriitor și
poet al nostru (din vremea de azi, firește),
că dela 40 de ani nu-i se cade omului să
facă poezie sau cel puțin nu-i șade bine să
o publice ?” Ce să zici de asemenea idee ?
Vorba lui Maiorescu : de atâtea ori repeta
elevilor lui ca să demaște eroarea curentă
a generalizărilor : „nu afirmi nimic cu o ge-
neralizare, fiindcă posibilități contrarii pot
intra în ea !” Și în cazul de față nu spui
nimic, despre care anume om poți zice că
nu i se mai cade să mai facă și să publice
„poezia dela patruzeci de ani înainte ?
Căci dacă omul în chestiune are vigoarea
talentului unui poet mare, va mări și el
lista destul de lungă a tuturor capodope-
rilor care au fost scrise mai ales după 40
de ani, decât înainte de această vârstă.
Și fiindcă veni vorba despre Maiorescu,
mi-aduc aminte cu ce senină ironie res-
pingea el seriozitatea prostăscă a celor ce
se mândreau că nu mai citeau poezie dela
o vârstă oarecare ! Desprind din carnetul
meu de amintiri („De vorbă cu Titu Ma-
iorescu”) rândurile următoare :

— „Da, da, eu nu m'am obosit să ci-
tesc cu aceeași plăcere o poezie din orice

timp, fie cât de veche sau cât de nouă — căci poezia adevărată nu este nici bună pentru odinioară, nici bună pentru mai târziu, ci e bună pentru totdeauna, ori de câte ori poet și cititor se unesc într-o selectă consonanță. Nu numai că poezia nu poate fi micșorată și umbră de severitatea altor cunoștințe, dar ea strălucește dincolo de culmile cele mai înalte ale gândirii omenești științifice sau filosofice, ca și acele astro ce luminează vârfulurile dând un contur mai vast orizonturilor. Ai văzut cum Schopenhauer își clarifică cele mai înalte probleme pe care le desbate, sprijinindu-se cu citațiuni din Lamartine, Milton și alți poeți mari. Căci nu-i gândire cât de abstractă, în care s'a s'bătut mîntea unui mare filosof să nu-și fi găsit fericirea întrupare în intuiția poetică".

Doi critici par a avea astăzi în același grad prețuirea poeziei: D-nii Mihail Dragomirescu și Ibrăileanu. Se simte erta din mîngala ce o pun în cercetările lor ca egal interes față de poezia din orice timp ar fi ea.

Ce noblețe de sânge par'că în figurile acelea dominante dintre care unora le datorăm înțelegerea României-Mari: Maiorescu, Carp, Missir, Duiliu Zamfirescu, Delavrancea, Coșbuc, Vlahuță.

Alt cerc a fost acela al d-lui Dragomirescu, desprins din blocul Convorbirilor literare când personalitatea acestuia din urmă a început a se preciza. Aci mi-am făcut prietenii literare din care nu mi-au pierdut niciuna, decât pe acelea pe care mi le-a răpit moartea.

Apoi Cercul Sburătorului, unde împreună cu câțiva din generația mea am asistat numai la „așezarea pietrei fundamentale”, lăsând pe d. Lovinescu să-și crească puii literari mai departe.

Dar domnia-sa a pățit surpriza clostei care a scos pui de rață. A privit după țarm — el, traducătorul lui Tacit — cum îi fug toți puii în apele modernismului! Ce să faci? Să-i lase singuri! Cu o eroică hotărîre s'a aruncat în apă după dansii! Mare-i puterea vitejei materne. Numai ea știe să s'afunde chiar în apele morții, numai să nu se despartă de făpturile sale!

— Ce scriitor dispărut ai cunoscut de aproape?

— Pe Emil Gârleanu, ale cărui scrieri sunt mai tinere azi decât în vremea lui și pe George Orleanu, acesta din urmă un spirit foarte distinct. Bibliografia poeziei române ar câștiga dacă s'ar strînge versurile lui într'un volum, măcar cele publicate în „Forța morală” (Macedonski) și „Semănătorul”.

— Dintre criticii noștri de azi, pentru cari aveți o prețuire specială?

— Măș întinde prea mult aci și apoi aș fi judecat de părtinire și interes.

— Sunteți slujbaş al Statului. Ce mi-ați putea spune despre scriitorul-funcționar?

— E cea mai tristă necesitate din câte cunosc cu privire la soarta lui. Fiindcă lucrul pare ciudat, dar așa e) cu cât va fi mai bun autor, cu atât va fi mai conștiințios funcționar. Un scriitor, mai înainte de a fi scriitor, este o conștiință. El transpune conștiințiozitatea ce o are în propria lui artă, în lucrarea funcțiunii, căci el nu poate fi fericit dacă nu-i conștiințios. Să neglijeze funcțiunea în profitul artei sale?

Ar fura statul și ce fel de literatură ar mai scrie el cu o conștiință tulbură? Li rămân deci disponibile numai vacanțele. Dar atunci își jertfește odihna trupului! Nu, hotărît lucru, scriitorul e ceva care n'a fost prevăzut în planul creațiunii și deci nici al societății! Numai norocul îl poate așeza la locul său: să se nască într-o familie bogată, — dar aceasta e o întâmplare din cele mai rare!

— Traducerile Domniei-voastre...

— Am ales din autorii mari ai secolului al XIX-lea pe aceea pe cari i-am simțit mai adânc și sper să dau în curând un volum sub titlul: „La umbra Titanilor”.

În afară de poezii, am tradus din clasicii francezi (Racine, Corneille și din care sunt încă inedite: *Britanicus* și *Athalie*).

— Cum scrieți?

— În libertate absolută și numai în plină vigoare a sănătății. Cea mai mică indispoziție mă coboară în cercul strîmt al „cului” — și când nu mă uit pe mine, nu mă pot da altora, căci pentru mine scrierea e o dăruire din prisosul inimii. Trebuie să fiu fericit ca să pot da un fior de fericire și scrisul pentru mine este o manifestare de forță, chiar când este împărțirea unei dureri. Această manifestare de forță sufletească e dealtminteri singura fericire reală, pe care numai isvorul de sus îi-o poate da. Dar soarta a fost sgârșită cu mine fiindcă nu mi-a dat puțința libertății depline și stăpînirea timpului.

Poezia, deasemenea, e pentru mine expansiunea perfectului echilibrului sufletesc, iar nu turburările lui morbide.

Chiar când ar fi expresiunea unei dureri, ea trebuie să se rezolve tot într'un echilibru biruitor, devenind o armonie a contrariilor.

Dacă sufletul nu-și găsește această superioritate în fața destinului (măcar punându-i o întrebare care să fie a oricărui suflet omenesc în aceeași stare) — atunci prefer ca Muza să tacă...

— Proiecte literare?

— Mai am un an și sunt liber pe timpul meu. Dacă voi trăi sănătos și vremele de pace nu s'or tulbura mai mult decât acum, voi putea scrie „Istoria unei conversiuni” și „Singurul lucru esențial” o mărturisire de credință despre ce-am găsit că este unicul bun de realizat în viață.

— Dela ce reuniune spuneți că veniți acum?

— S'au pus bazele unei Asociații a publiciștilor români și pe mine m'au ales președintele secției literare.

— Dar D-voastră sunteți și membru al Societății Scriitorilor români, ceea ce în definiție n'ar avea nicio legătură cu noua demnitate.

Sau, dacă mi-e permis, aveți ceva de obiectat S. S. Reului și o socotiți demostriativă alegerea D-voastră ca președinte al sus-zisei secții?

— Nu, nu, deloc. N'am nimic de obiectat S. S. Reului, al cărui membru am cîntea să fiu. A fost pentru mine o surpriză că m'au ales. Am foarte mulți prieteni în noua asociație, printre cari foarte mulți redactori ai *Universului* și nici nu m'am gândit să-i refuz. Președinte a fost ales generalul N. Manolescu a cărui acti-

vitate publicistică și culturală e indeobște cunoscută în ultimii 10 ani.

Societatea publiciștilor români nu vine deloc ca o provocare la adresa S. S. Reului, care se complăce — și e foarte firesc — într-o atitudine splendidă și pur estetică. Din S. S. R. nu pot face parte decât literații propriu zis, pe când A. P. Reul — hai să-i spunem cifrat! — intenționează să strîngă laolaltă pe toți cei cari SCRIBĂ, în orîșice domeniu. Căci dacă un scriitor adică un literat, ajunge mai curînd sau mai târziu membru al Societății Scriitorilor, un gazetar deasemenea, membru al Asociației ziaristilor, un autor de manuale didactice, un scriitor de opere istorice, un general autor de manuale militare savante și alții tot așa, nu își găsesc până acum o expresie colectivă: Asociația nou creată și care are mai multe secțiuni: literară, istorică, didactică, ziaristică, socială, etc. e tocmai binevenită.

— S'au înscris pîn' acum mulți membri?

— Destul de mulți. S'au stabilit mici cotizații lunare, s'au făcut donații sub formă de cărți, bani și chiar câteva locuri la munte și la mare pentru amenajarea unor căminuri de odihnă și căutarea sănătății membrilor.

— Are, desigur, un statut și un comitet care pun stabilă introducerea în sîmul și a tuturor nechemărilor.

— Da, da, desigur. Se face o selecțiune destul de atentă la înscrierea membrilor. Deși la dreptul vorbind, oricine scrie și pentru oricare categorie socială și intelectuală s'ar adresa, tot este în felul lui un scriitor. Toți acci cari scriu de pildă pentru copii, înseamnă că sîmînța din sufletul lor a căzut într'un mediu roditor, că sunetul inimii lor a găsit o rezonanță, ceea ce nu se întâmplă cu mulți dintre cei cari fac artă pură. Fiecare categorie de cititori își are scriitorii ei prețuiți. Și încă scriitorii buni. Sunt atîția profesori de matematică cari colaborează la reviste de specialitate și cari trec în fața lectorilor lor drept Sadoveni și Rebreni ai disciplinei matematice. Tot așa cu publiciștii din domeniul celorlalte ramuri de activitate științifică și spirituală: distinși teologi, ingineri și agronomi străluciți, etc. Că poezii, în erarhia spiritului, sunt cei mai prețuiți, asta nu înseamnă că ei să privească de sus pe confrății lor întru scrieri cari au numai neorocul de a nu vehicula cu muzele și fericirea de a duce o viață cu mult mai puțin lipsită de privațiunile celor dintâi.

Și ea să revenim iarăși la Asociația publiciștilor, deși unii caută s'o ironizeze găsesc că e binevenită, astăzi în epoca tuturor asociațiilor, când toate ramurile de activitate omenească sunt adunate sub diferite drapеле. Muncitorii manuali sunt cea mai vie pildă.

— Aveți dreptate Maestre.

Domnul Nanu a fost interviewat la biroul domniei-sale dela ministerul — industriei și... comerțului, unde domnia-sa slujește ca bibliotecar.

Printre toate codurile și rapoartele arid ale departamentului respectiv, am zărit câteva volume de literatură propriu zis. Acelea aparțineau însă, poetului.